

PROLETAREC

Slovenske Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

IV.—NO. 781.

CHICAGO, ILL., 31. avgusta (August 31st), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravišče (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

E. V. Debs odgovarja komunističnim kritikom.

Za časa obravnave proti socialnim revolucionarjem v Moskvi je poslan med drugim tudi Eugene V. Debs. Leninu brzojav, v katerem protestira proti smrtni obsodbi kateregakoli obtoženih socialnih revolucionarjev. Vsebinsko Debsovega protesta smo priobčili v Proletarcu z dne 17. avgusta pod naslovom "Po moskovski obravnavi proti socialnim revolucionarjem." Vojnemu telegramu je prosil, naj moskovska vlada svetlo vzgled, da zna postopati drugače kakor svetni carizem, da tudi v praksi izvaža, kar uči socializem. V tem apelu ni bil osamljen, kajti poslale so skoraj vse socialistične stranke, številne unije po svetu, pisatelji in človekoljubi svetovnega slovesa, med njimi tudi taki, ki simpatizirajo s komunisti in jim direktno pripadajo.

Na ta Debsov apel, ki ga je poslal iz sanatorija v Engdahl, kjer se zdravi, so odgovorili razni ameriški komunisti z napadi na Debsovo osebo. Celo neki, ki bi se moral učiti abc o socializmu, je čutil, da se znese nad Debsom v "Znanju" ali kakor se bo že imenoval omenjeni list drugi teden. Komunisti so zelo krvooločni ljudje in zato zahtevajo priitev smrtne kazni za svoje politične nasprotnike. Od strani socialistov se ni šlo zato, dali so socialni revolucionarji krivi ali nekrivi, ampak zato, da ima vsaka justica s tem procesom priliko pokazati nekolično človečnosti, ne pa slediti načinu, kakor se ga je izkazeval brutalni carizem pri preganjanju svojih jetnikov. Če stranka, ki v Rusiji vlada, propagira novi trdnostni red, pravico in svobodo, naj to pokaže tudi v praksi. Moskovska obravnava pa je pokazala, da je ta v mnogih ozirih celo slabša, kakor so podobni procesi na sodiščih kapitalističnih držav.

Med raznimi Debsovimi kritiki je tudi J. L. Engdahl, ki je bil do detroitske konvencije član socialistične stranke in urednik lista "Chicago Socialist", ki je bil po konvenciji odstavljen, ker se ni držal pravil, ki mu jih je dala okrajna organizacija stranke kot delegatu konvencije. Rusija vzdržuje v Berlinu veliko propagandistično agencijo pod imenom "International Press Correspondence"; ta je ob času močnega procesa naslovlila na tiste, ki so apelirali v imenu socialnih revolucionarjev število vprašanj, v katerih navaja prestopke socialnih revolucionarjev v njihovih aktivnostih proti sedanjemu ruskemu režimu in s tem zoper sovjetsko Rusijo. V bivšem komunističnem listu "The Worker", ki je sedaj glasilo Workers party, je objavil njega urednik J. L. Engdahl v letu z dne 12. avgusta dotična vprašanja in jih naslovil na E. V. Debsa. V tem odprtem pismu očita Debsu, da se je postavil na stran sovražnikov sovjetske Rusije. Debs je na te napade odgovoril potom svojega brata, in kopijo pisma je poslal gl. stanu v Moskvi s pripombo, naj se ga razmnoži in pošlje stranizem časopisju v objavo. Glasi se:

"Dragi sodrug Engdahl:

"Vaše pismo in kopijo lista "The Worker", v katerem ste zaznamovali članek, naslovljen Eugenu, je prejel in vse skupaj je bilo poslano meni, da odgovorim po naročilu. Gene (Eugene V. Debs.—Op. ured.) je bolan in v oskrbi sanatorija, kjer se zdravi. V stanju, v kakršnem se nahaja, mu je nemogoče posvetiti vso pažnjo stvari kakor je ta, zato mi je poslal navodila, da naj Vam odgovorim, kakor sledi:

"On nima v pogledu te zadeve ničesar izjaviti. Telegram, ki ga je poslal v Moskvo, govori dovolj jasno sam in ne potrebuje nikakšnega pojasnila. Označil je Eugenovo stališče in pri tem ostane. Poskus, da se ga prikaže za sovražnika Lenina in sovjetske Rusije kljub dejstvu, da je bil na strani sedanje ruske vlade od prve ure, ko se je rodila, se bojeval zanj in nza njene predstavnike, med drugim za Lenina in Trockija z besedo in spisi, je presmešen in zlohen in zato ne zasluži, da bi na taka zavijanja odgovarjal.

"Vaša obsodba socialnih revolucionarjev je popolna, toda v pošteb pride tudi druga stran, o kateri ničesar ne omenjate. V konfliktu med boljševiki in socialnimi revolucionarji niso bili divji izbruhi svojstvo samo ene strani, kakor skušate prikazati Vi — kajti socialni revolucionarji so bili žrtve kakor tudi izvrševalci nasilij in če bi bili zmagali in potem sodili boljševike radi veleizdajniških činov tako da bi bili že naprej obsojeni, bi Gene protestiral proti eksekutiranju boljševikov ravno tako, kakor je sedaj proti eksekutiranju socialnih revolucionarjev. On ne veruje v maščevanje, v smrtno kazen, v umore—in vse te brutalne strasti in okrutnosti so v njegovih očeh še bolj vredne obsojanja, kadar jih izvršujejo v imenu zakona in justice socialisti, ki so dolga leta napadali kapitalizem radi takih infamnosti. Če verujemo v krvoželjno maščevanje, v surove represalije in divjaške uboje, da zadovoljimo naše zakone in etiko, smo nizkotnejši od kapitalistov in njihovih rabljev, kajti oni si ne prisvajajo človeških idealov kakor si jih mi, in potem jih sramotno izdamo kakor hitro dobimo moč v svoje roke.

"Trdilo se bo, da je eksekucija obtožencev revolucionarna potreba. Gene to zanikava! On je uverjen, da bi umor teh ljudi pokazal samo šibkost in strah sovjetske vlade in odvrnil od nje vse tiste ljudi po svetu, ki ji stojijo sedaj še ob strani in jo podpirajo.

"Mesto, da se obtožene socialne revolucionarje kaznuje z vislicami, naj se jih kaznuje z osvoboditvijo, kar je civilizirana metoda. S tem bi sovjetska vlada ustvarila nov etični standard, ki ga propagiramo, in pridobila bi si zaupanje in spoštovanja vsega sveta. Sovjetska vlada se nima ničesar več bati od teh obtožencev. Za to naj da vzgled v sovjetski morali in humanitarstvu, in tudi najhujši sovražniki sovjetske

vlade bodo do te meje razoboroženi in prisiljeni utihniti.

"Gene ne zagovarja činov soc. revolucionarjev. On se poteguje za njihova življenja, kakor bi se, če bi bili najhujši kriminalci na svetu, in ravno tako, če bi skušali umoriti njega namesto Lenina, kajti njegovo stališče v vseh teh slučajih bi bilo enako. Vsa zadeva vzeta s stališča taktike, izpustivši vprašanje človeških življenj, bi bila usmiljenost namesto maščevalnosti za sovjetsko vlado mnogo pametnejša pot; in kot lojalni podpornik Lenina, Trockija in sovjetske vlade odkritosrečno upa, da bo vzela to pot.

"Gene želi naj sporočim, da personalno ne dolguje komunistom ničesar. Ko je bil v peklenški luknji v Atlanti, so komunisti, razun par izjem, ignorirali njegova in druge politične jetnike, in njihovi listi, tudi tisti ki ga urejate Vi, — so bili hladnokrvno molčeči in niso dvignili niti prsta za njihovo osvoboditev, in v kolikor se tiče njih, bi Gene še danes gnij v temnici ječe v Atlanti.

"Kar je tu rečeno, smete svobodno objaviti in v tem slučaju Vas prosim, da mi pošljete zaznamovano kopijo lista.

"Gene želi, naj se Vam za vaše pismo prijazno zahvalim in naj vam sporočim njegove prisrčne pozdrave, h katerim dostavljam tudi svoje."

S sodružnim pozdravom, *Theodore Debs.*"

Ko je prišel Debs iz ječe, je završalo v komunističnem taboru. Vsepovsod so ga oblegali in mu zaeno z drugim delavstvom delali ovacije. Rinili so se k njemu in ga silili, naj indorsira njihovo "edino zveličavno" taktiko. Debs pa se je smehljaj, govoril o potrebi edinstva v delavskih vrstah in izjavil, da bo za enkrat posvetil vse svoje moči delu za osvoboditev ostalih političnih jetnikov. Nastanil se je v Terre Haute, Indiana, kjer je njegov dom, da si malo utrdi razdrapano zdravje — posledica dolgotrajnega zaporu. Njegov dom so oblegali prijatelji in zahtevali, naj jih Debs sprejme. Med njimi je bilo največ takih, ki niso v času, ko je bil v zaporu, ničesar storili, da se ga reši iz objema jetniških zidov. Njegov brat je apeliral, naj ga vsaj nekaj tednov puste v miru in socialistično časopisje je objavilo ta apel. Najbolj nadležni so bili komunisti, ki so se mučili, da ga pridobije za svoje vrste. Priobčevali so njegove članke in slike ter ga slavili kot največjega borca. Sedaj pa so ga naenkrat obtožili, da se je postavil na stran sovražnikov sovjetske Rusije in s tem kajpada vsega delavskega ljudstva v obče. Vse samo zato, ker jim je dal že večkrat razumeti, da ne soglašajo z njihovim početjem. In v prej citiranem pismu izjavlja, da jim ničesar ne dolguje in jim zabrusil v obraz, da ako ne bi bilo boljšega delavskega gibanja od njihovega, bi politični jetniki poginili v ječi. Engdahl bo seveda napadal naprej, istotako drugi kričači vstevši gospoda Delja. Ampak pojmi se bistrijo, duhovi postajajo hladnejši in delavstvo je pričelo rabiti razum. Radi teh pojavov se potaplja barka demagogov, ki so storili delavskemu gibanju toliko zla. Igrali so in odigravajo. Tistih komunistov, ki smo jih poznali še pred letom dni, ni več. Socialistično gibanje, zgrajeno na podlagi dolgoletnih bojov in izkušenj, je še tukaj in vedno jačje postaja. Dasiravno si ne lastimo nezmotljivosti in ne trdimo, da ne delamo ampak, smo jih napravili manj in se manjkrat zmotili, kakor naši prijatelji na ekstremni strani delavskega gibanja, četudi naglašajo svojo nezmotljivost in zanikavajo svoje napake. Z izpopolnjevanjem sebe in s tem socialističnega gibanja gremo naprej.

Arthur Morrow Lewis umrl

V Chicagi je dne 23. avgusta nenadoma preminil Arthur Morrow Lewis, znan vsem socialistom in svobodomiselnim elementom v Ameriki kot predavatelj, debator in proponent naprednega mišljenja.

Po narodnosti je bil A. M. Lewis Škot, in po poklicu duhovnik neke protenstantovske sekte. Toda ko se je bil Lewis seznanil s socialističnimi nauki — in to je bilo še na Škotskem — je slekel duhovniško sukno in posvetil vse svoje briljantne sile socialističnemu gibanju. Čim bolj se je poglobljajal v novo vero človeka, tem bolj je mrzil vero v boga, ki je baje nekje nad oblaki. In če se more o kakemu bivšemu duhovniku trditi, da sovraži vse vere, ki so zgrajene na bajkah in pripovedkah, je bila to gotovo resnica pri A. M. Lewisu. To so pokazala v mnogih slučajih njegova izvajanja, ko je nastopal kot predavatelj.

Arthur Morrow Lewis.

V Ameriko je prišel Lewis pred štiriindvajsetimi leti ter se je naselil v San Francisku. Od tam je držal njegova agitatorična pot ob Pacifiku, gori do Seattle, in zopet nazaj. Držal je socialistična predavanja, debato in javne shode; prodajal socialistično literaturo in seznanjal ljudi vseh slojev s socialističnimi nauki. Pri tem delu mu je bil desna roka pokojni pisatelj Jack London, ki je živel takrat v Oaklandu pri San Francisku in je imel hud boj za priznanje svoje pisateljske karijere, ki sta mu jo odrekala buržvazni knjižni trg in časopisje.

Leta 1907 se je Lewis naselil v Chicagi, kjer je s pomočjo socialistične organizacije v 27. wardi organiziral "Delavsko univerzo" (The Workers University Society), katere predsednik je danes Dr. H. Greer, organizator predavateljskih tečajev in debat pa je bil A. M. Lewis. To "delavsko vseučilišče" je najelo potem Garrick gledališče, kjer je imel Lewis svoja predavanja. Baš letošnje spomlad je obhajalo to vseučilišče svojo petnajstletnico, na kateri je govoril Lewis o potežkočah, ki so bile zvezane s podjetjem in uspehi, ki jih je ta učni zavod dosegel v teku te dobe.

Člani — to se pravi podpiratelji in slušatelji — tega vseučilišča so bili največ delavci, študentje, odvetniki, umetniki in nekaj profesorjev. Tudi slovenski

hrvatski in srbski delavci so člani tega vseučilišča, in mnogi od nas čutimo, da smo z A. M. Lewisom mnogo ljubili.

Prva leta je posvetil Lewis svojo pažnjo razlaganju socialističnih nauk. "Delavstvo — je dejal Lewis — ima dovolj časa poglobljati se v detalje socialističnih teorij, zato potrebuje zavoda, ki mu ima preskrbeti razlagateljev, knjig in vseh takih sredstev, ki bi pomagala ne samo popularizirati socialistično znanost, temveč jo razumeti s temelja. Delavec ali kdorkoli, ki se želi upoznati temeljito s socialno vedo, mora študirati tudi druge vede."

Tako je Lewis tolmačil Marksov "Kapital", Engelsove spise o postanku družine itd., La Fargovo razpravo o razvoju imetja ter vpletal vmes vse tiste avtorje in raziskovalce zgodovinskih pobirkov, ki imajo vezo na deli, na podlagi katerih so gradili Marks, Engels in drugi svoja dela. Poleg tega je upoznal Lewis svoje slušatelje z življenjem raznih utopističnih socialističnih predhodnikov, kakor so bili Fourier, Owen, Proudhon itd. ter pokazal razliko med tedanjimi in modernejšimi socialističnimi misleci. Poleg predavanja je pričel Lewis tudi debate, ki so bile po svoji vsebini zelo zanimive in poučne. Tako naprimer so se vršile debate "O politični in direktni akciji", "Ali je socializem monarhizem?" "O single taxu" itd. itd. In na debatah je Lewis nikdar pogorel. S svojo neizpodbitno logiko in s svojim sarkazmom, kakor s temeljitim znanjem vsakega predmeta, ki se ga je lotil, je bil kakor rezalo in plovilo pluga, ki preobrazila vse, kar zadeneta in obmeta. Na predavateljskem polju je bil pokojni Lewis mojster, kakršnih je malo.

Poznejša leta je dobil Lewis za predavateljsko mesto, ki je pričela po navadi meseca oktobra in je končala koncem marca, razne profesorje, ki so predavali o biologiji, o zgodovini, o krščanstvu itd. itd. Med temi je nastopil večkrat znani biologist prof. Barr iz čikaškega vseučilišča, Clarence Darrow, znani delavski zagovornik, prof. Moore in drugi. Mnoga predavanja in debate, ki jih je imel Lewis in drugi njegovi sopredavatelji z raznimi nasprotniki, so bila objavljena v brošurah in tvorijo danes lep donesek socialistični in liberalni literaturi.

V vojnem času se je posvetil Lewis zvezdoznanstvu, o katerem je podal slušateljem "Delavske univerze" celo vrsto predavanj s pomočjo stereoptikona.

Poleg predavanja je Lewis vedno skrbel, da so dobili njegovi slušatelji v roke le najboljše knjige, ki so prišle na svetlo. K vsebini teh knjig je podal večkrat tudi svoj komentar.

Lahko se reče, da je vsled Lewisovih predavanj dobilo globlje pojme o socializmu in o splošni vedi na tisoče in tisoče delavcev v Ameriki. To je bila tudi Lewisova želja, ki jo je izrazil večkrat na svojih predavanjih.

Pred tremi leti je bil Lewis nevarno obolel, vendar se okreval, toda od tedaj ni bil več tisti stari Lewis, kot je bil nekdaj. Vzlic svoji srednji starosti — bil je 49 let star — je osivel in postal fizično slaboten. Toda tega ni zanemarjal. Za prihodnjo sezono je obljubil pet serijo predavanj, ki bodo morala sedaj izostati ali pa dobiti namestnika. Da si utrdi zdravje, je odšel na deželo, kjer ga je ugrabila nepričakovano smrt.

Časten spomin možu, ki se je trudil, da dobi delavski razred tisto široko obzorje, ki je potrebno za temeljito upoznavanje zadev, ki so v zvezi z novo družbo in novim, preporoženim človeštvom!

DRSKAR.

SEMINTJA.

Bitka v Havru. — Zelo starodaven način. — Afriška civilizacija. — Dogodek v Aziji. — Še en atentat. — Verske in plemenske razlike. — Kongress zobozdravnikov. — Herrinska preiskava. — "Delavski dan".

V Havru, Francija, so šli pristaniški delavci in delavci nekaterih drugih podjetij na stavko. Zadnjo soboto in v nedeljo zjutraj so se vršili veliki izgredi stavkujočega delavstva, proti kateremu je nastopila policija; delavci so se postavili v bran in si zgradili barikade; policija je pozvala na pomoč vojaštvo. Pričela se je bitka, v kateri je padlo precej delavcev smrtno zadetih od krogelj, veliko je bilo ranjenih. Tako rešuje sporna vprašanja med delom in kapitalom oborožena sila države, ampak socialnih vprašanj to ne rešuje.

...

To je način, katerega priporoča predsednik Harding za varovanje "pravice do dela". V Coloradu, v W. Virginiji in vseh drugih državah te Unije se ga dobro izvaja. To je zelo starodaven način — teptanje upornikov z brutalno silo vladajoče justice. Tudi boj, ki se vrši med nekaterimi deli ameriškega železniškega delavstva proti kompanijam, je zanimiv, ker so unije v borbi skoro osamljene. Proti sebi imajo državo — in država je ljudstvo. Brezbrižno, nevedno ljudstvo ima tako vlado kakršne je vredno.

...

Portugalska, ki je dežela večnih revolucij, ima tudi kolonije, katerih je že mnogo izgubila, in kar jih še ima v svoji posesti, bi jih že morala izgubiti. Eno kolonijo ima tudi v Aziji ob Kitajski. Vlada jo portugalski vojaki, črnci iz portugalske Afrike, ki jim poveljujejo častniki iz Portugalske. V portugalski azijski koloniji so meseca julija ti vojaki pomorili nad štirideset kitajskih delavcev. Črni vojaki, ki jih je poslala tam portugalska vlada, da varujejo mir in red ter širijo evropsko civilizacijo — prav za prav afriško — nadlegujejo mlade kitajske ženske, da zadoščajo svojim instinktom. Nekoliko teh vojakov je pred nekaj tedni napadlo mlado Kitajko v prisotnosti Kitajcev, ki so jo branili. Eden Kitajcev je bil aretiran, ker je žalil vojaštvo. Kitajci so priredili protestno demonstracijo v prilog osvoboditve njihovega zaprtega tovariša. Na razjarjeno množico je vojaštvo streljalo in pozorišče je bilo pokrito z mrtveci in ranjenci. Drugo jutro je bila proglašena generalna stavka; vse kitajsko delavstvo se je odzvalo. Izgredi so se ponovili in zemlja je zopet bila kitajska kri. Portugalska oblast je proglasila preki sod, razpustila vse unije kitajskih delavcev, ukazala Kitajcem, da se morajo brezpogojno povrniti na delo in zahtevala od kitajskih trgovcev, naj odpro svoje trgovine. Vse te zahteve je izvedla s pomočjo svojih vojakov črncev iz afriških džunglov. Mnogi Kitajci so pobegnili v ozemlje kitajske republike, kjer prirejajo protestne shode, ki pa zaenkrat ne bodo veliko izdali. Današnja družba sloni na sili. Kitajska republika, velika kakor je, je nima. Mala Por-

tugalska jo ima več, zato lahko strelja kitajske delavce na azijskem ozemlju, ne da bi se ji kaj zgodilo.

Michael Collins, vodja "svobodne irske države", je bil zavrato umorjen od fanatičnega republikanca, ker ni bil zadovoljen s "svobodno" irsko državo v federaciji Velike Britanije. To je še bolj podpihnilo ogenj sovraštva na obeh straneh in civilna vojna, ki tira bedno Irsko v še večjo bedo, se nadaljuje. De Valera bo "osvobodil" Irsko, ako prej ne preneha z bojem, kakor se osvobodil človek, kadar se poslovi "od tega sveta". Potem pa bo postala Irsko navadna angleška kolonija. Bernard Shaw, sam irskega pokoljenja, svari svoje vročerkve rojake, da se v boju za svobodo mnogokrat izgubi še tisto malo svobode in blagostanja, ki jo ljudstvo ima. Za Irsko je nesreča, da je versko vprašanje razpalilo strasti njenega ljudstva tako daleč, da se sedaj mori med seboj brez vsakega pravega vzroka. Človek more še nekako razumeti verske boje v Indiji, Mali Aziji in zadnje čase v Egiptu in Palestini. Tam so verske razlike večinoma tudi plemenske razlike; in končno, Irsko, trdi, da je dežela visoke civilizacije. Tudi Kitajske se ponaša, da ima najstarejšo civilizacijo in če so civilne vojne merilo civilizacije, moramo obojini verjeti.

Izmed važnih mednarodnih zborov in konferenc v tem letu bo najvažnejši kongres zobozdravnikov, ki prične 4. septembra v Madridu. Zastopanih bo sedemindvajset dežel. Zdravljenje zobnih bolezni še od daleč ni dovršena znanost. Tiho, brez hrupa, dela zdravniška veda. Podjarmila je že neštete sovražnike človeškega zdravja, druge je pri njihovem napadanju na zdravje ljudi omejila. Miljoni so bili prejšnja stoletja žrtve kužnih bolezni, ki so pustošile vasi, mesta in dežele. Danes so kužne bolezni omejene. Kljub temu so na polju zdravilstva doseženi šele začetni uspehi. Kongres zobozdravnikov v Madridu bo prvi resnično uspešen kongres v tem letu. Kajti na zdravniških kongresih ne odločajo instinkti sovraštva ljudi proti ljudem. Prve mesece po vojni so na mednarodnih zborih znanstvenikov izključevali Nemce, kar je sedaj že prenehalo. Znanost je resnično mednarodna.

V Herrinu, Ill., je pričel illinoiški državni pravdnik Brundage s preiskavo zadnjih izgredov. Denarna sredstva so poskrbeli kapitalisti v Illinoisu. Trgovska komora te države je prispevala prvih \$25,000; ostalo vsoto morajo pripisovati posamezni kapitalisti v Illinoisu, katerim so bila poslana pisma, koliko imajo prispevati. Morda bo vsa stvar že v teku preiskave zapala, kar je dvomljivo. Bolj mogoče je, da homo do-bili nekaj Mooney-jev tudi v Illinoisu, kar bo pomenilo dolgotrajen, drag boj za njihovo osvoboditev. Zadevo Herrinskih izgredov ponovno omenjamo, ker se ima delavstvo iz nje marsikaj naučiti, med drugim važnost časopisja, važnost sodišč za tiste ki jih kontrolirajo in za tiste, ki nimajo nad njimi nobene kontrole, dasi bi jo lahko imeli. Nadalje važnost gmotnih sredstev pri takih procesih in za propagando sploh.

Dne 4. septembra je Delavski dan, prvi maj ameriškega unijskega delavstva, stvorjen od ameriškega vladajočega razreda. Običajnih parad unijskega delavstva ne bo toliko kakor prejšnja leta. Kapitalisti ne bodo korakali v povorkah unijskega delavstva, kakor so včasih. Meja med njimi in delavci je čimdalje jasnejše začrtana. In s tem izgublja tudi uradni "delavski" dan svoj pomen.

Tudi Henry Ford ima svoje težave.

Henry Ford se pritožuje, da ga hočejo premogovniški baroni guliti pri cenah za premog in jeklarski magnatje pri cenah za železo in jeklo. Zato je sklenil zapreti svoje tovarne. Izjavil je, da se ne bo dal "izkriščati" kapitalistom z Wall Streeta, tudi če nikoli več ne odpre svojih tovarov.

Henry ima svoje posebne muhe, zato je on nekaka bela vrana v kapitalističnemu svetu. En čes napada Žide in jih dolži vsega zla na svetu. Potem jih kliče na pomoč pri delu za ustvarjanje novega denarnega standarda. Svetovno vojno je hotel končati na svoj način, organiziral mirovno ekspedicijo, ki se je na barki na potu v Evropo stepla med seboj in ni niti pričela miriti pretepaške evropske dežele. Henry je imel dovolj dela mičiti svoje "pacifiste", evropska vojna pa je divjala nemoteno naprej.

Sedaj je Henry sklenil zapreti vrata svojih tovarov, da "štrafa" kapitaliste, ki mu računajo previsoke cene za jeklo in premog. V resnici pa je Henry kaznoval delavce, ki niso pri stvari prav nič prizadeti. Komaj so se malo opomogli iz ene brezposelnosti, že so se znašli v drugi.

Morda se Henry še premisli in pobota s svojimi tekmeči. Ako pa tovarne resnično zapre, bo direktno in indirektno prizadetih dva milijona delavcev, ki se brezposelnosti prav nič ne vesele.

In tu je zopet dokaz, kako neumen je sistem, v katerem je omogočeno posamezniku, ki je po današnji "modri" uredbi gospodar delovnih sredstev, zapreti tovarne kadar se mu zljubi, ne da bi se vprašal, koliko pomanjkanja prizadene s tem delavstvu. Henry je sicer dejal, da mu je za delavce silo žal, da pa ne more pomagati. On in njegov sin imata milijone in če tovarne nekaj mesecev ne bodo obratovali, ne bosta trpela pomanjkanje. Tudi jeklarskim trustom ne bo treba radi Forda beračiti, in premogovniški baroni bodo vseeno delali dobiček. Več sto tisoč delavcev vposlanih pri Fordu v Detroitu in drugih mestih, pa se bo moralo potikati za delom, kar gotovo ni prijetno, posebno še ne, če se dela ne dobi, in kjer se ga najde, so plače tako sramotno nizke, da je delavčevi družini nemogoče živeti kakor se spodobi ljudem in je obsojena na životarenje.

Modri možje, ki sede v kongresu, v senatu in v legislaturah, propagirajo sprejem zakonov, s katerimi bi se delavstvu prepovedalo stavkati. Allright, ampak kaj ne sprejeti tudi zakon, ki bi kapitalistom prepovedal zapreti tovarne ali rudnike? Če so stavke "drugi" publiki škodljive, potem ji je brezposelnost delavstva tudi škodljiva. V prvem in drugem slučaju je delavec brez dela, torej je bistvo stvari isto v obeh slučajih.

Izgleda, da bo socializacija res edino zdravilo in odpravo večnih stavk in industrialnih kriz. Najboljše je, da se počasi sprijaznimo s tem dejstvom, pa si prihranimo trud s sprejemanjem zakonov, ki ne rešujejo socialnih problemov, pač pa socialni položaj delavskega ljudstva še bolj zamotava.

"Proletarec" je list, ki vam podaja resnično sliko o delavskem gibanju po svetu. Prinaša politične in znanstvene članke, statistike, opise krajev itd. "Proletarec" je list, ki širi zdravo socialistično znanje med jugoslovanskim delavstvom v tej deželi. Širite ga!

Božja volja.

Kristjani molijo vsak dan molitev vseh molitev in v njej prepustajo božji volji vsako odločitev: Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih, tako tudi na zemlji.

Well — če vlada na svetu vsegamogočen Bog, tedaj se bo vsekakor zgodila njegova volja, tudi če ne bi imel za to dovoljenja pravovernih kristjanov. Čegata volja pa naj bi se zgodila? Če bi bilo blagoslovljenim učiteljem krščanstva kaj do jasnosti, ne bi učili ljudstva v molitvah takih absurdnosti; kajti če ima Bog svojo voljo, tedaj je nezmislno, ako jaz, ki nimam nobene moči, da bi jo ustavil, pritrdim, da naj se zgodi.

Take molitve so železni dokazi, da zahteva vera nemisleče ljudstvo, kajti misel bi mu morala razodevati absurdnost.

V resnici je zgodovina raznih cerkev večni boj proti misli. Vsa sredstva so bila dovoljena v tej tisočletni vojni — žal z velikim uspehom, zakaj cerkvam se je res posrečilo paralizirati na milijone glav in otrogati na milijone možganov.

Le popolnoma niso mogli zatreti misli; niso je mogli zadušiti, ne ssekati, ne pobosti, ne sežgati, dasi so poskušali vse.

In to bi moralo biti pravzaprav tudi z verskega stališča razumljivo; kajti če je vse od Boga, mora biti tudi misel od njega. In kar je od Boga, tega — bi dejali — ne more uničiti človeška sila.

Vere same so nastale iz misli. Trgovci s krščanstvom hočejo sicer po sili, da je za njihovo vero izjema; njo je baje Bog razodel. Ali tudi druge vere so si domišljale, da imajo svoj vir naravnost v nebesih. Zato je bil tudi Budha rojen na čudežen način; zato je bil tudi Mohamed Alahov prerok. Dokazov za svoje božanstvo pa nima ne ena ne druga vera.

Toda gotovo je, da je dolga tisočletja človeštvo živel brez teh ver. To je bila precej daljša doba, nego jo cerkev uči od stvarjenja sveta. Preden se je pojavil človek na našem planetu, so bile na njem sto in sto tisoč let vsakovrstne živali, in ko je znal potem človek že davno rabiti precej umetno orodje, ni bilo po cerkvenih naukih še niti zemlje niti solnce niti sveta sploh, in šele dolgo pozneje se je oglasil glas nad vodami, o katerih živ krst ne razume, kakšna posoda jih je mogla držati.

Vsa tista neskončna tisočletja ni bilo ne mozaizma, ne bramanizma, ne parzovstva, ne budizma, ne krščanstva, ne mohamedanstva. Zdaj so te in še neštete druge vere.

Če je "prava" vera res potrebna za izveličanje in če je mogel človek spoznati to pravo vero le z božjo pomočjo, tedaj nastane vprašanje, zakaj je ni Bog razodel takoj prvim ljudem in zakaj ne vsem ljudem. Cerkveni modrijani bi si radi nekako pomagali iz te zagate s povestjo, da so morali pravičniki iz predkristove dobe čakati v nekakšnem predpeklju. Ali s tem zopet slikajo svojega Boga krivičnega, zakaj človek vendar ni bil kriv, da je bil rojen pred letom 1., kako bi torej mogel biti kaznovan z dva, tritisočletnim čakanjem, pa še v takem dolgočasnem kraju?

Poleg tega pa so modrijani tudi pozabili na računico in na geometrijo. Kakšen bi moral biti tisti prostor, ki bi zadostoval za vse v onih tisočletjih umrle ljudi?

Tako krivičen ne more biti noben Bog. In kako so nastajale vere, to vemo dandanes precej natančno.

Nekoč jih ni bilo, zdaj so. Torej jih je bilo treba izmisliti.

Če je vera dobra, je morala biti dobra misel, ki jo je splošila. In gotovo so bili ustanovitelji ver prepričani o svoji modrosti; prav zato so trdili, da so bili naravnost iz nebes navdahnjeni.

Ali če je mišljenje dobra reč, ne more biti to časovno omejeno. Misli so različne; tudi slabe so vmes. Ali to je odvisno od drugih razlogov. Za vero pa je bila misel dobra le takrat, ko jo je splošila; potem pa je postala naenkrat tako ničvredna, da jo je bilo treba prepovedati in zatirati. Zakaj?

Zato ker bi bila misel na svoji dalnji poti lahko postala nevarna veri. In kjer se ni dala poteptati, ji je res postala nevarna.

Toda misli prihajajo še vedno po božji volji v glave. In na drugi strani molijo kristjani še vedno: Zgodi se tvoja volja!

Ni li to vendar precej velika hinavščina?

Če verjamejo, da ima Bog svojo voljo; če hočejo, da naj se godi ta volja, tedaj naj se ne vtikajo iz egoizma v njegove posle.

Ako bi bili blagoslovljeni učitelji odkritosrčni in ako bi res verjeli v Boga, kar ni v vseh slučajih gotovo, bi morali reči: "Misli naših nasprotnikov so prav tako od Boga kakor naše. Bog naj odloči, katere zmagajo; on že ve, kaj dela, mi pa smo tudi le nepopolni ljudje. Naj se zgodi njegova volja!"

Ker ne ravnaajo tako, je jasno, da niso odkritosrčni. In da ne zaupajo v moč svojih naukov.

Izpad državnoborskih volitev na Ogrskem.

Pri državnoborskih volitvah na Ogrskem, o katerih smo deloma že poročali, je bilo izvoljenih 27 socialističnih poslancev. Stranka je imela kandidate v 70. volilnih okrajih. Zmagala je v provincialnih okrajih Bekescsaba, Debreczin, Dorog, Hodmezoavasarahely, Niskolez, Pécs, Salgotarjan, Soroksar, Sopron, Szeged, Tatabanja in Győr.

V I. budapeškem okraju so dobili socialisti dva mandata, v II. štiri. Pri prvih volitvah so dobili socialisti 25 mandatov, pri ožjih pa dva. Na deželi so bile volitve javne, v mestnih okrajih pa tajne. V Budapešti je bilo oddanih 322,232 glasov, in izmed teh je bilo 10,744 glasov neveljavnih. Socialistična stranka je dobila v Budapešti 121,748 glasov. Po vsej Ogrski so prejeli socialistični kandidati 272,359 glasov, kar je smatrati za velik uspeh po divjanju Hortijevega terorja in po ponesrečenem komunističnem eksperimentu. Reakcija na Ogrskem je trdnjša kakor v marsikaki drugi deželi, zato bo delovanje socialistične skupine v parlamentu kakor tudi delovanje stranke izven njega zelo otežkočeno. V danih razmerah bo gledala predvsem na to, da se vrže reakcionarne elemente iz površja in v ta namen je stranka pripravljena sodelovati z liberalnimi skupinami, da se v deželo uvede normalnejše politično stanje.

Sanjarije vladajočih tiranov so tako neplodne, kakor vsake sanjarije. Socializem se ne more uničiti. Noben človek ga ni mogel izumiti, ustvariti, noben človek ga ne more uničiti. Socializem je naravna, neizogibna posledica razmer. Ako bi pekel izigral kakšno silo, ki bi mogla nenadoma pogaziti vse organizacije bojnega proletariata, bi morala ista sila onemogla, četudi škripajoča z zobmi, gledati, kako bi organizacija za organizacijo zopet vstajala iz prahu in kako bi se prejalislej zopet združile v Internacionali.

Pregled delavskega gibanja doma in na tujem.

Aktivnosti v gibanju socialistične stranke.

Newyorški sodrugi vodijo kampanjo za pridobitev pet tisoč novih članov; v ta namen prirejajo shode v dvoranah in na uličnih vogalih, zabave in predavanja. Nastopajo na unijskih sejah in širijo socialistično literaturo. Poročila iz New Yorka pripovedujejo, da je lokalna kampanja uspešna.

Socialistični lokal v Morgantownu, W. Va., je pričel s starimi aktivnostmi, kakršne so bile znane pred razdorom. Shodi se obdržujejo vsako nedeljo. V nedeljo 13. avgusta je pristopilo 50 novih članov, nedeljo poprej pa 150. Socialisti v Morgantownu imajo popolno listo kandidatov za okrajne (county) volitve in upajo, da bodo z nekaterimi prodrli.

Wm. H. Henry, član strankine eksekutive, je na agitacijski turneji po zapadu, kjer je organiziral meseca avgusta več novih lokalov po Montani. Emil Herman je končal z organizacijskim delom po Coloradu, Utah in drugih zapadnih državah, kjer je ustanovil in reorganiziral mnogo socialističnih postojank. Sedaj prične z delom za stranko po Minnesoti.

Razni socialistični lokali v državah New York in New Jersey so izvolili posebne agitacijske odbore za pridobivanje novih članov. Istotako je pričela socialistična mladinska organizacija (Young People Socialist League) z intenzivnejšo kampanjo za pridobivanje mladine v socialistične mladinske klube.

Konvencija socialistične državne organizacije v Iowi je zaključila podvzeti vse mogoče korake za poživljenje socialističnega gibanja v državi in nominirala kandidate za governorja in druge državne urade. Za tajnika socialistične stranke v Iowi je bil izvoljen W. G. Daniel.

V Covingtonu, Ky., namerava socialistični lokal zgraditi svojo dvorano. Na agitacijskem potu po Kentuckyju se je mudil sodrug August Claessens iz New Yorka, ki je dosegel znatne uspehe.

V Daytonu, O., je imel štiri shode za tamkajšnjo socialistično organizacijo Arthur Dalton, član angleške delavske stranke in splošno znan govornik in organizator. Dalton je nastopil na raznih socialističnih shodih v New Yorku, Pennsylvaniji, Ohio in drugih vzhodnih državah. Sedaj nastopa na shodih v Michiganu.

Socialistične aktivnosti v Californiji.

Socialistična stranka v Californiji vodi to leto intenzivno propagandistično in agitatorično delo za pojačanje svoje organizacije. Na govorniški turneji po Californiji so bili skozi tri tedne Alexander Horr, Isabel C. King, Adolph Germer in drugi. Germer je bil do leta 1919 gl. tajnik socialistične stranke. Socialistični kandidati v Californiji so: za governorja Alexander Horr; za podgovernorja Isabel C. King; za zveznega senatorja Upton Sinclair; za kongresnike Mark

H. Steely, Hugo Ernst, Elvina S. Beals in Ralph Halbrook. Razun teh ima stranka popolno listo kandidatov v državno legislaturo in druge urade. Razne unije californijske delavstva so se izrekle za podpiranje socialističnih kandidatov. Shodov, na katerih nastopajo socialistični govorniki, se udeležuje tisoče delavcev in delavk.

Glasilo californijskih socialistov je "The World", ki izhaja v Oaklandu in je last socialistične stranke v Californiji. Zadnjih par let je imel list težak boj za obstanek, kakor je navada pri delavskih publikacijah in sodruginja Florence L. Johnson, upravnica "Worlda", je morala vsled naporenega dela, ki jo je utrudila, pustiti upravniško službo. List je srečno prestal desedanjno krizo in sedaj se tiska že v lastni tiskarni. Malo je ljudi, ki bi razumeli, kako naporno je delo urednikov in upravnikov pri socialističnih listih. Zato pa zaslužijo priznanje vsega zavednega delavstva in sodrugi v Californiji vedo ceniti tudi zasluge sodruginje Johnson v njenem prizadevanju ohraniti socialistično glasilo v Californiji.

S. Pavloff prevzel mesto socialističnega organizatorja v Clevelandu.

Pred komunističnimi ruvanji v socialistični stranki je imel Cleveland eno izmed najmočnejših lokalnih organizacij socialistične stranke, ki je štela več tisoč članov. Imeli so tri tednike, ki so agitirali za stranko. Socialisti so imeli v mestnem svetu par odbornikov in šolskega komisarja. Njihovi mandati so bili pozneje razveljavljeni radi "neelojalnosti". Po razdoru se je clevelandska socialistična organizacija skrčila na malo število članov, drugi pa so se umaknili iz gibanja. Nekoliko inozemcev in par domačinov so skušali pritegniti maso v komunistično organizacijo, kar jim pa ni uspelo. Tako je ostal Cleveland skoro brez vsakega živahnjega gibanja, ako izvememo unije, ki pa itak ne vodijo razrednega boja v socialističnem smislu.

Clevelandski sodrugi so pričeli pred par meseci pregovore s strankinimi faktorji izven Clevelanda, da se jim pošlje dobrega organizatorja. To službo je sedaj sprejel Samuel Pavloff iz New Yorka. Pavloff je kandidat v newyorško legislaturo, toda vsled odpovedi v Cleveland je odstopil od kandidature, ki jo je prevzel sodrug James Oneal, član eksekutive socialistične stranke in uredniškega štaba socialističnega dnevnika "Call". Pavloff bo v Clevelandu vodil tudi urad židovskega dnevnika "Forward", ki je najbolj razširjen socialistični dnevnik na svetu. Ima nad 200.000 naročnikov in najboljše poročevalce po vsem svetu. Samuel Pavloff je še mlad in zelo sposoben organizator. Clevelandski sodrugi upajo, da se jim bo z njegovo pomočjo posrečilo v doglednem času reorganizirati socialistične vrste in jih postaviti na staro trdno stališče.

Ženska kandidira za governersko mesto v Minnesoti.

Socialistična stranka v Minnesoti je nominirala za kandidatino za governersko mesto sodruginjo E. Olson iz Minneapolisa. Na isti konferenci so bili nominirani socialistični kandidati tudi v vse druge glavne urade. Kakor pripoveduje poročilo, se ni mogel najti delovni sporazum med socialistično stranko in farmersko-delavsko stranko, ki je samostojna organizacija in ne pripada narodni stranki enakega imena. Socialistična stranka v Minnesoti bo torej posegla v politični boj samostojno. Znani spori, progoni in drugi troki so jo v Minnesoti zelo oslabili, toda zadnje mesece dobiva zopet staro življenje. Na delu je več agitatorjev, ki organizirajo nove postojanke, oziroma reorganizirajo stare. Iz njihovih poročil je razvidno, da socialistična stranka v Minnesoti vse pogoje za življenje in uspevanje.

Na konvenciji Minnesotske Delavske Federacije je bila sprejeta resolucija, s katero se je konvencija izreкла za spremenitev 18. dodatka k ustavi v toliko, da se delovi pivo in vino. Nekateri delegatje so izvajali, da se žiri med delavstvom pitje žganja najslabše kakovosti, kar škoduje zdravju in delavski stvari v splošnem.

Demokratje "prijatelji" clevelandskih delavcev.

Kakor poroča clevelandski češki socialistični tečnik "Dělnické Listy", skušajo clevelandski demokratje kazati delavstvu prijazen obraz, dasiravno je načelnik demokratske stranke v Clevelandu, Newton D. Baker, eden največjih nasprotnikov unijskega delavstva, da o socialističnem niti ne govorimo. Baker je bil vojni tajnik v Wilsonovem kabinetu, sedaj pa je predsednik clevelandске trgovske komore in načelnik demokratske stranke v Clevelandu. Na zadnji okrajni konvenciji demokratske stranke je bil zopet izvoljen za načelnika, dasi se je izjavil, da je zoper unijske in za odprto delavnico. Svoje stališče je napram kritikom napovarjal, da nima to ničesar opraviti z demokratsko stranko, kajti v nji ima lahko vsakdo svoje mnenje. Omenjeni list piše, da je sedaj že lahko vsakemu delavcu, če ni duševno popolnoma slep, znano, da je republikanska stranka spolnopolna velekapitala; mnogo ameriških delavcev pa živi še v veri, da je demokratska stranka prijazna delavstvu. Voditelji demokratske stranke, kakor je Newton D. Baker, bi jim bili lahko dokaz, da sta obe stranki enaki zastopnici kapitalizma in protidelavske.

Dostavljamo, da je bil Baker, ki je predlagal za kandidata na demokratski listi Slovenca F. J. Lausche, ki je nominacijo tudi dobil. Lausche si je sestavil lep kampanjski program, kakor je že navada pri kandidatih meščanskih strank. Obljubuje, da se bo zanimal v legislaturi, ako bo izvoljen, za ljudske koristi. Programu ima precej točk, ki ga prikazujejo za prijatelja delavcem. Lausche ve, kdo mu je pripomogel do nominacije; njegov cilj je izboljšati svojo kariero in ker drugega nima, bo delal tako, kakor mu bo ukazovala Bakerjeva mašina. Program, ki se na papirju glasi lahko zelo lepo, je pa za vado volilecem.

Eden Bakerjevih poročnikov je tudi Lojze Pirc. Ta je dobil nekaj urad v okrajni organizaciji demokratske stranke, najbrž vsled njegovih velikih "zalog" za clevelandsko delavstvo. Slovensko in drugo delavstvo v Clevelandu bo moralo izpregledati, da mu

rešitev ne pride od prijateljev, kakor so Baker in njegovi pomagači. Demokratski političarji, ki zavzemajo uradna mesta, so kot osebe lahko dobri ljudje, v uradih pa morajo delati tako, kakor zahtevajo kapitalistični interesi. In tudi F. J. Lausche ne bo mogel delati drugače.

Italijanska socialistična federacija podvzela kampanjo za pridobivanje novih članov.

Giralamo Valenti, tajnik italijanske soc. federacije, združene s socialistično stranko, bo obiskal večje italijanske kolonije po vzhodnih državah, kjer bo prirejal agitacijske govore v prid pridobivanja novih članov italijanskim socialističnim klubom in novih naročnikov italijanskemu socialističnemu glasilu. Valenti je tudi urednik lista "La Parola del Popolo." Nastopil bo v Milwaukee, Wis.; Rockford, Peoria, Centralia in Carlinville, Ill.; Youngstown, O.; Pittsburgh in Aliquippa, Pa.; Washington in Baltimore; Vineland, N. J.; Philadelphia, Reading in Allentown, Pa.; New York, N. Y. S kampanjo prične v septembru.

Zastopniki ameriške socialistične stranke odpotovali na sejo eksekutive Delovne unije socialističnih strank.

Morris Hillquit, mednarodni tajnik ameriške socialistične stranke, in Algernon Lee sta odpotovala meseca avgusta v Evropo, da prisostvujeta seji eksekutive Dunajske delovne unije socialističnih strank, ki se vrši meseca septembra v Frankfurt-on-Main.

Kongres Dunajske delovne unije bi se imel vršiti dne 16. septembra v Carlsbadu, toda je bil za negotov čas odložen in ne bo sklican pred decembrom. Za ta kongres je zadnja konvencija socialistične stranke izvolila štiri delegate.

Kongres druge Internacionale se bo vršil meseca oktobra. Tajništvo dunajske unije je odložilo kongres dunajske delovne unije iz razloga, da se počaka kongresa II. Internacionale, ki bo pokazal, kakšno razpoloženje bo zavladalo na njem za obnovitev delavske fronte, to je strjenja vseh delavskih strank v eno mednarodno organizacijo.

Hillquit bo prepotoval Nemčijo, Francijo, Anglijo, Švico in Italijo, da se od bližje seznani s sedanjim delavskim gibanjem v teh deželah, o čemur bo potem poročal ameriški socialistični stranki.

Jean Longuet pride v Zedinjene države.

Vodja francoskih socialistov, vnuk Karla Marksa, Jean Longuet se je odločil v mesecu oktobru posetiti Zedinjene države, kjer bo obdržaval govore in predavanja.

Ameriški sodrugi so se že večkrat prizadevali, da dobe Longueta v to deželo na govorniško turnejo, toda vsled zaposlenosti se jim ni mogel odzvati. Sedaj se je odločil, da pride in ameriški sodrugi ga bodo pri srčno sprejeli. Tu ostane kakih deset tednov.

Jean Longuet in Friedrich Adler sta se najbolj trudila zediniti razkopane delavske stranke v enotno Internacionalo in v ta namen je bila končno ustanovljena Mednarodna delavska unija socialističnih strank, h kateri pripada tudi ameriška socialistična stranka. Longueta ne bodo pozdravili samo ameriški socialisti, ampak vsi elementi, ki se bore za predruženje človeške družbe.

Longuetova mati je bila hči Karla Marksa, ki je dal s svojimi deli podlago za znanstveni socializem. Med vojno je vodil Longuet borbo proti francoskemu militarizmu in se boril s svojo malo skupino proti vojni, medtem, ko je sedanji vodja francoskih komunistov vodil propagando za vojno proti centralnim silam v obrambo Francije. V ta namen je šel tudi v Italijo, kjer je vodil propagando za vstop Italije v vojno proti kajzerizmu, ki je ogrožal poteptati francosko republiko.

V začetku ruske revolucije pa do leta 1919 je bil Longuet priznan zastopnik in borec nove Rusije. Toda po ustanovitvi III. Internacionalne se ni mogel sprijazniti z moskovsko taktiko razdiranja, zato je komunistična klika v Moskvi zahtevala, da se ga izključi iz francoske socialistične stranke. Ta in drugi vzroki so privedli do razdora francoskega proletariata, toda Longuet je vztrajno na delu, da se delavska solidarnost zopet obnovi. Vsled njegovih dolgoletnih aktivnosti, njegove energije, visoke naobrazbe in izrednih sposobnosti je Longuet poznan vsemu svetu.

Revizija finančnega poslovanja "Priateljev sovjetske Rusije".

V "Soviet Russia" z dne 1. avgusta 1922 so bili priobčeni računi "Priateljev Sovjetske Rusije", o katerih smo poročali v 778. številu Proletarca. Iz omenjenega računa je razvidno, da je imela centrala nad \$91.000 organizacijskih in upravnih stroškov. Nekateri listi so kritizirali razpolaganje s fondom, ki je bil nabran v podporo bednemu ruskemu prebivalstvu. Očitati so, da so se s tem denarjem podpirale razne komunistične publikacije in govorniki in da so bile potrošene precejšnje vsote za Workers Party, ki je bila deležna podpore indirektno. Kritike so bile naperjene proti centrali in proti lokalnim organizacijam. Kakor trdi židovski dnevnik "Forward", nekatere lokalne organizacije P. S. R. sploh nočejo objaviti natančnih računov, med katerimi je tudi newyorška.

Računski izvedenec, ki je pregledal finančno poslovanje centralnega urada, je izjavil, da so knjige v redu. J. W. Hartman, gl. blagajnik P. S. R., v svojih izjavah in pojasnilih ni zanikal, da je organizacija oglašala v komunističnih listih, niti ne, da dobiva revija "Soviet Russia" iz ruskega pomožnega fonda P. S. R. subvencijo in je izvajal, da je bilo vse, kar je organizacija potrošila za propagando v tej deželi v korist ruski pomožni akciji P. S. R.

Očitanja pa so deževala naprej in končno je uredništvo dnevnika "New York Call" svetovalo, naj se imenuje poseben odbor, v katerem naj bi bile zastopane socialistična stranka, farmersko-delavska stranka ter nekatere druge večje delavske centrale in unije, in ta odbor naj bi pregledal vse poslovne knjige P. S. R. in o rezultatu preiskave podal javnosti svoje poročilo. Eksekutiva P. S. R. je ta nasvet vpoštevala v toliko, da je imenovala preiskovalni odbor, toda ne izmed članov nasvetovanih strank in unij, ampak prominentne liberalce, v katerem so Roger Baldwin od "American Civil Liberties Union", Robert Morse Lovett od revije "New Republic", Norman Thomas od revije "Nation", J. B. Collins Woods, računski izvedenec in Walter Nelles, odvetnik.

Odborniki P. S. R. so zagrozili dnevniku "Forwardu" s tožbo vsled obrekovanja, medtem pa uredništvo imenovanega lista vztraja pri trditvah, da se

je z nabranim denarjem krivično razpolagalo. Naravno da je bilo na plačilni listi centralne organizacije veliko število govornikov in organizatorjev, ki so vsi imeli agitatorji komunističkih struj in nove Workers Party in da so se dajali njihovim listom drago plačati oglaševanje v podporo za njihovo vzdrževanje. Računski poročilo v omenjeni izdaji "Soviet Russia" izkazuje, da se je potrošilo iz centralne blagajne nad osem milijonov dolarjev za govornike, za oglaševanje pa nad en milijon dolarjev. Subvencija listu "Soviet Russia" znašala do objave računov \$5.400. Eksekutiva napoveduje, da so P. S. R. izvršili ogromno delo, ki se ni moglo opraviti brez stroškov. Vsega skupaj so nabrali do 2. maja to leto \$672.265.10 v ruski pomožni fond. Podrobnejše smo poročali o razpolaganju s tem fondom v Proletarcu z dne 10. avgusta.

Kapitalistični listi, ki so sovražni sovjetski Rusiji in vsaki pomožni akciji v prid Rusije, izrabljajo to zadevo proti P. S. R., zato je pozdraviti, da bo poseben odbor preiskal poslovanje. Fakt ostane, da so bile potrošene za propagando P. S. R., ki je indirektno koristila komunističnim frakcijam in Workers Party, vsote, ki jih organizacija sama priznava; bolje bi bilo, da bi se jih porabilo v namen, v katerega so bile nabrane.

Reakcionarna "Seattle Daily Times" je tudi prinesla razne obdolžitve napram P. S. R., in slednji so vložili proti nji tožbo. Tudi razni hrvaški zofijevski listi so prinesli zavita, oziroma lažnjiva poročila o stvari. "Znanje" piše, da se je kampanja za P. S. R. v kolikor jo je vodil jugoslovanski oddelek, vodila popolnoma brezplačno.

Za stvar samo bi bilo bolje, ako bi centrala P. S. R. ne gledala toliko za svojo politično propagando in priloge frakcij, ki so bile v ospredju te pomožne akcije, in bi jo vodili bolj nepristransko, kajti prispevki so prihajali od delavcev vseh struj in naziranj. Sedanje kritike, tikajoče se razpolaganja s prispevki, so v ikoli pomožni akciji, in precej krivde zato odpade na centralno vodstvo, ker se ni znalo, ali pa ni hotelo obravnavati kompromitiranj.

NEZADOVOLJNI S PREISKOVALNIM ODBOROM.

Gotove unije, med njimi organizacija United Hebrew Trades, niso zadovoljne s preiskovalnim odborom, katerega je imenoval blagajnik P. S. R. za revizijo razpolaganja financ P. S. R., in zahtevajo tak odbor, ki bi reprezentiral organizacije delavstva, kakor ga je med drugim nasvetovalo uredništvo dnevnika "Call".

United Hebrew Trades, ki reprezentira 150.000 delavcev v New Yorku, je na svoji konferenci sprejel s 34. glasovi proti 4. sledečo resolucijo:

"Ker sta "Jewish Daily Forward" in "New York Call", oba socialistična dnevnika, obdolžila organizacijo Prijatelji Sovjetske Rusije, da je napačno razpolagala s sredstvi, ki so bili nabrani za odpuščanje glavnemu ruskemu prebivalstvu in izrabljala zaupanje prispevalcev s tem, da je trošila vsote za komunistične publikacije in komunistične agitatorje;

"Ker je organizacija Prijatelji Sovjetske Rusije radi teh obdolžitev podala že vsakojake izjave in pojasnila v obrambo svoje pozicije, ki pa niso razjasnili ničesar, pač pa vzbudile pri prispevalcih še več dvome v njene aktivnosti;

"Ker so bile od strani delavskih organizacij podane zahteve, da naj se prepusti splošnemu delavskemu gibanju preiskati po posebnem odboru finančne transakcije PSZ., kakor tudi njihovih posameznih skupin in barvo vseh njihovih aktivnosti;

"Ker so si PSR. sami vzeli nalogo imenovati preiskovalni odbor in imenovali svojega računskega izvedenca za člana tega odbora;

"Ker so PSR. imenovali v ta odbor ljudi — zaveda in liberalne kakor so — ki vsled svojih socialnih aktivnosti in konekcij, kolikor jih imajo, niso intimno znani z delavskim gibanjem v toliko da bi jim bilo mogoče natančno proučiti manevriranje PSR. z glavnim fondom v prid unije napadajočih publikacij in prilog komunističnih klik v Ameriki, kakor so obdolženi zgoraj;

"Ker so židovski delavci in njihove organizacije opravljene vedeti popolno resnico v tej zadevi, ki se tore pronajti le potom preiskave, ki bi jo vodilo splošno delavsko gibanje, bodi

"Sklenjeno, da United Hebrew Trades izjavlja, da hitro časa, dokler PSR. ne dopuste preiskati svoje poslovanje splošnemu delavskemu gibanju, dokler ne dopuste preiskave, v kateri bi bile reprezentirane židovske in nežidovske unije, kot zastopniki United Hebrew Trades, Central Trades and Labor Council, Workmen's Circle, nadalje zastopniki socialistične stranke in farmerske-delavske stranke, ki bi vodili revizijo s svojimi računskimi izvedenci, knjigovodjami in strokovnjaki da bi bila preiskava čim popolnejša in zanesljiva — tako dolgo, dokler PSR. ne dopuste take preiskave, se jih smatra za skupino, ki ne zasluži zaupanja, za skupino, ki zbira fonde v en namen in jih porablja potem za druge namene; in bodi nadalje

"Sklenjeno, da se pošlje ta resolucija Prijateljem Sovjetske Rusije in da se zahteva od njih takojšnjo akcijo nanjo, da se tako čim preje prične z natančno, nepristransko in odgovorno preiskavo od strani splošnega delavskega gibanja.

(Podpisi)—*Max Pine*, tajnik; *Morris Feinstein*, pomožni tajnik."

Pri debati o tej resoluciji so njeni zagovorniki porajali, da so bili prispevani v ruski gladovni fond, ki so ga zbirali PSR., stotisoči od tistih delavcev, ki nimajo ničesar opraviti s komunističnimi klikami in niso imeli drugega namena, kakor da pomagajo stradalnemu ruskemu prebivalstvu. Židovski delavci so prispevali velike vsote in zato hočejo sedaj vedeti, koliko od teh prispevkov se je faktično porabilo za namen, za katerega so se nabirali. Komunistične publikacije napadajo kritike, toda kakor onenja tudi resolucija, ne pojasnjujejo obdolžitve, ampak jih enostavno zavračajo s psovkami, kakor je pri njih navada. A to nočejo vse akcije popolnoma diskreditirati, bodo prej ali slej morali dopustiti tistim elementom, ki so največ prispevali, preiskati, kako se je razpolagalo z gladovnim fondom PSR. In čim prej store to, tim bolje.

II. Internacionala in nemške finance.

Eksekutiva druge Internationale, zborujoča v Pragi, je sklenila preiskati finančne zadeve Nemčije in o rezultatu poročati kongresu II. Internationale, ki se bo vršil letos pa Dunaju ali v Pragi. Do tega zaključka je prišla radi gonje francoske imperialistične vlade, ki tišči Nemčijo bolj in bolj k tlom v pogledu vojne odškodnine, ki jo Francija neizprosno iztirjava. Kakor pripoveduje poročilo iz Prage, bo podvzeta akcija, da socialistične stranke raznih dežel napravijo na Francijo pritisk, da naj preneha z mučenjem Nemčije, kakor je bil svoječasno narejen proti Rusiji, in pozneje, naj pomagajo ruskemu prebivalstvu v njegovi bedi, ki jo je povzročila blokada in suša. —

Dne 16. septembra bi se imel vršiti kongres Mednarodne delovne unije socialističnih strank v Carlsbadu na Češkem. Njen tajnik, Friedrich Adler, pa naznaja, da je kongres indefinitivno odložen. Vzrok odložitve nam ni znan. "New York Call" sklepa, da je najbrž odložen zato, da se bo vršil kongres dunajske unije socialističnih strank ob istem času ali pa nekaj pozneje, kakor kongres druge Internationale.

Razne vesti iz delavskega gibanja.

— Turška socialistična stranka je izdala dolgo spomenico, v kateri protestira proti turški vladi vsled njenega sovražnega nastopanja proti delavstvu in zahteva, naj se odpravijo protidelavski zakoni. Ako vlada tej zahtevi ne ugodí, bo izdala stranka na vse delavske organizacije po svetu apel, naj ji priskočijo na pomoč v njenem boju zoper tiranijo v Turčiji. Turška carigradska vlada, ki je dekla evropskih imperialistov, ne priznava socialistične stranke in jo smatra za nelegalno organizacijo.

— "Al Chabiba", socialistični tednik, ki izhaja v Aleksandriji (Egipt), je bil z odlokom notranjega ministertva zatrt vsled "protidržavnega in veleizdajniškega" pisanja.

— V Dalnjevzhodni republiki s sedežem v Čiti (Sibiriji) so se udeležili volilnega boja razun komunistov tudi socialni demokratje in socialni revolucionarji. Program slednjih zahteva boj proti vsaki intervenciji od strani tujih držav in ustavne, demokratične svobodeščine.

— Poljska vlada na vse mogoče načine zatira komuniste, katerim očita, da so v službi ruskega imperializma. Njena žrtev je med drugim komunistični poslanec Tomaž Dombal, ki ga vlada preganja radi "veleizdaje". Do leta 1920 je bil pristaš liberalne ljudske stranke, toda po naraščajoči reakciji se je pridružil komunistom. V zaporu je bil pol leta brez vsake zaslusbe. Obtožen je "veleizdajniških" činov in razne delavske organizacije drugih dežel skušajo napraviti na poljsko vlado pritisk, naj preneha mučiti tega moža, ki ni zakrivil drugega, kakor da se je odločil bojevati se za delavske interese v ekstremnem krilu delavskega gibanja.

— Reakcionarni elementi na Bavarskem so trdnjava nemškega monarhizma, na katero zidajo svoje upe kajzerski generali in drugi monarhistični klečepalci ter kapitalisti. Francoska buržvazija pa intrigira za odcep Bavarske od nemške republike in podpihuje monarhiste, vse z namenom oslabiti republikanske elemente. Na te in druge intrige bavarskih monarhistov so odgovorili bavarski socialisti, da bodo branili nemško republiko in edinstvo Nemčije z vsemi sredstvi, kajti kajzerizem, ki je bil orodje vladajočega sistema, je prizadejal nemškemu ljudstvu že dovolj gorja in si ne žele njegovega povratka.

Henry Ford, ki mrzi unije na svoj poseben način, je prepričan, da so unijska vodstva in Wall street v skupni zaroti za podnetavanje industrialnih sporov, kar pomeni več dobička za profitarje in draginjo ter druge nepravilike za publiko. Ford je v zmoti, kajti delavstvo ne stavlja v interesu Wall treeta, tudi če nekatere stavke končno koristijo finančnim interesom. Da bi se marsikak delavski boj drugače vojeval in da je bila marsikaka stavka nepotrebna, tudi mi verjamemo. S Fordom se pa nikakor ne strinjamo.

A. P. ČEHOV: **ODDELEK ŠT. 6**

Prevedel Josip Vidmar.

Na bolniškem dvorišču stoji majhen trakt, ki je obdan s celim gozdom strele, koprive in divje konoplje. Streha na njem je zarjavela, dimnik je napol podrt, stopnice zunanega stopnišča so segnile in s travo poraščene, od štukature pa so ostali samo še sledovi. S pročeljem je obrnjen proti bolnici, zadnja stran pa mu gleda v polje, od katerega ga loči siva bolniška ograja, z žebli. Ti žebli, ki štrle z ostmi navzgor, in ograja in trakt sam, imajo tisti posebni žalostni, prokleti izraz, ki ga imajo pri nas samo bolniške in jetniške stavbe.

Če se ne bojite, da bi se opekli ob koprivo, tedaj stopimo po ozki stezici, ki gre k traktu, in pogledimo, kaj se godi v njem. Skoz prva vrata pridemo v vežo. Tukaj so ob stenah in pri peči navaljene cele gore bolniške ropotije. Žimnice, stare strgane halje, hlače, srajce s plavimi progami, popolnoma neporabno, iznošeno obuvalo, — vse te cape so navaljene v kupe, leže vse povaljane in premešane, gnijo in izhlapevajo udušljiv smrad.

Na tej ropotiji leži vedno s pipo v zobeh čuvaj Nikita, star odslužen soldat s pobledelimi našivki. Nikita ima surov izpit obraz, povešene obrvi, ki dajejo obrazu izraz stepnega ovčarskega psa, in rdeč nos; postave je nevisoke, na pogled je suh in žilast, toda obnašanje njegovo tirja vpoštevane, pesti ima krepke. Po svojem značaju spada v vrsto onih prostodušnih, resnih, vestnih in topih ljudi, ki ljubijo bolj ko vse na svetu red, in ki so radi tega prepričani, da je človeku tepenje potrebno. On bije po obrazu, po prsih, po hrbtu, kamor pač pade, in je prepričan, da bi brez tega tukaj ne bilo redu.

Potem vstopite v veliko, prostorno sobo, ki zavzema cel trakt, če ne štejemo veže. Stene so tukaj pomazane z umazano-modro barvo, strop je zakajen kakor v prekaževalnici, — jasno je, da se tukaj pozimi kadi iz peči in da je soparno. Okna so znotraj skažena z železno rešetko. Tla so vlažna in zaderikasta. Smrdi po kislem zelju, po petrolejskih sajah, po stenih in amonjaku in ta smrad napravi na vas tak vtis, kakor da ste prišli v zverinjak.

V sobi stoje postelje, ki so privite k tlor. Na njih sede in leže ljudje v plavih bolniških haljah in, po starinsko, v kapah. To so blazni.

Vsega skupaj jih je pet. En sam je plemenitega pokolenja, vsi drugi so pa meščani. Prvi od vrat, visok, suhljat meščan, z rdečimi, blestečimi se brkami in z objokanimi očmi, sedi s podprto glavo in strmi v eno točko. Noč in dan žaluje, maje z glavjo, vzdihuje in se grenko nasmiha; pogovorov se redko udeležuje in na vprašanja navadno ne odgovarja. Je in pije mehanično, kadar mu dajo. Po mučnem pretresajočem kašlju in po suhosti in rdečici na licih bi sodil, da se ga loteva jetika.

Za njim sledi majhen, vesel, zelo živahen starec z ostro bradico in s črnimi kodrastimi lasmi, kakor kak zamorec. Po dnevi se sprehaja po oddelku od okna do okna ali sedi po turško na svoji postelji in neumorno požvižguje kakor kalin, tiho poje in hihika. Otroško veselost in živ karakter kaže tudi ponoči, ko vstane, da bi molil Bogu, to se pravi, da bi se trkal po prsih in pobrskal s prstom po vratih. To je žid

Mojsejka, norček, ki se mu je zmešalo pred petimi leti, ko mu je zgorela delavnica za kape.

Izmed vseh prebivalcev oddelka št. 6. je samo mu dovoljeno hoditi iz trakta in celo iz bolniškega dvorišča na cesto. Tega privilegija se poslužuje že od kdaj, najbrž kot dolgoleten bolnik in kot tih, neškodljiv norček, mestni norec, katerega so že davno naučeni videti po ulicah v spremstvu otrok in psov. V ulici, v smešni kapi in v copatah, včasih tudi brez celotne hlače, hodi po ulicah in se ustavlja pri vratih in prodajalnah in prosi kopejke. Nekje mu dajo kvas, drugje — kruha, še drugje — kopejko, tako da se ne v trakt sit in bogat. Vse kar prinese s seboj, mu odzame zase Nikita. Dela to soldat grobo, z jezo, pravača mu žepe in kliče Boga za pričo, da ne bo nikdar več pustil žida na ulico in da je nered zanj najhujša stvar na svetu.

Mojsejka je zelo rad uslužen. On podaja vsakemu vodo, jih pokriva, kadar spe, obljublja vsakemu, da mu prinese s ceste kopejko, in da mu sešije novo kopo; on tudi pita z žlico svojega soseda na levi strani, paralizika. Ravna on tako ne iz usmiljenja in ne iz kakoršnih koli predstav humannega svojstva, temveč enostavno posnema in se nehote pokori svojemu sedu na desni strani, Gromovu.

Ivan Dmitrič Gromov, mož kakih petintrideset let, plemenitega pokolenja, bivši sodni pristav in gubernski sekretar, ima manjše zasledovanje. Navadno leži na postelji, zvit v klopčič, ali pa hodi iz kota v kot, kakor zato, da se pregiblje, sedi pa zelo redko. Vedno je nemiren, razburjen in poln nekega motnega, nejasnega pričakovanja. Najmanjši šum v veži, krik na dvorišču zadostuje, da dvigne glavo in prišukne. Ali ne gredo ponj? Ali ne iščejo njega? In njegov obraz izraža pri tem skrajno vznemirjenost in gnušenje. Meni ugaja njegov širok, koščen, vedno blede in nestrčen obraz, ki odraža v sebi, kakor v zrcalu, v boju in dolgotrajnem strahu izmučeno dušo. Njegova mimika je čudna in bolesta, toda fine črte, ki jih je na njegov obraz položilo globoko in iskreno trpljenje, so razumne in inteligentne in v očeh se mu sveti topel, zdrav blesk. Ugaja mi on sam, kako je uljuden, uslužen in nenavadno delikaten v občevanju z vsemi, razen z Nikito. Kadar komu pade gumb ali žlica na tla, hitro skoči s postelje in jo pobere. Vsako jutro pozdravlja svoje tovariše z dobrim jutrom, ko leže spat, jim hlače lahko noč. Njegova blaznost se izraža razen v trajni napetosti stanju in mimiki še v sledečem. Včasih norček se zavije v svojo haljico in prične trepetajoče vsem telesu, šklepetaje z zobmi, hitro hoditi med posteljami iz kota v kot. Človeku se zdi, kakor da ga trese silna mrzlica. Po temu, kako se nenadoma ustavi in pogleda na svoje tovariše, je videti, da bi mu povedal nekaj zelo važnega, toda očividno se domi, da ga ne bodo poslušali ali da ga ne bodo razumeli, nestrpno strese z glavo in hodi naprej. Toda kmalu premaga željo govoriti vse pomisleke in prepusti svojemu želji in govori vroče in strastno. Njegov govor je brez reda, mrzličen kakor blodnja, sunkovit in se vedno razumljiv, zato pa je slišati v njem v besedah in v glasu, nekaj nenavadno lepega. Kadar govori, spoznate v njem blaznega in človeka. Na papirju je težko podati njegov brezumen govor. On govori o človeški podlosti, o nasilju, ki krši pravico, o prekrasnem življenju, kakoršno sečasom zavlada po zemlji, o rešetkah v oknih, ki ga vsak trenutek spominjajo na topost in krutost nasilnikov. Iz vsega tega nastane brezumni, neskladni potpuri iz starih, toda še ne dopetih pesmi.

II.

Pred kakimi 12.—15. leti je živel v mestu, na glavni ulici, v svoji hiši, uradnik Gromov, soliden in premožen človek. Imel je dva sina: Sergeja in Ivana. Ko je bil Sergej že študent v poslednjem letu, je dobil hudo bolezen in je umrl; ta smrt je bila nekako začetek nove vrste nesreč, ki so se naenkrat vsule na rodbino Gromovih. Teden dni po Sergejevem pogrebu je bil odšel njegov oče — oče sodniji zaradi poneverb in goljufij in kmalu nato umrl v jetniški bolnici na legarju. Hiša Gromovih premičnine so bilo prodane na dražbi in Ivan Dmitrič in njegova mati sta ostala popolnoma brez sredstev.

Preje, dokler je bil še oče pri življenju, je dobival od Dmitriča za življenje v Peterburgu, kjer je študiral pravo, 60—70 rubljev na mesec in ni imel nobenega pojma o pomanjkanju, zdaj pa je moral rezko spreminjati svoje življenje. Od jutra do večera je moral delati napol nastoj inštrukcije, pečati se je moral s prepisovanjem in je vseeno stradal, ker je pošiljal vse, kar je zeslužil, materi za prehrano. Takega življenja Ivan Dmitrič ni prenesel; klonil je duhom, zbolel je, pustil univerzo in se odpeljal domov. Tukaj, v mestu, je po protekciji dobil službo učitelja na ožinskem učilišču, toda ni se sprijaznil s tovariši, ni bil pri učencom, in je kmalu službo pustil. Mati je umrla, takega pol leta je pohajal brez službe in se hranil s kruhom in vodo, nato pa je vstopil v službo pri sodni pristavi. To mesto je zavzemal, dokler ni bil bolan zaradi bolezni.

Nikdar, niti v mladih študentskih letih ni našel vtisa zdravega človeka. Vedno je bil blede, suh, premehel, prehlajen, neodporen, malo je jedel, slabo spal. Od ene čašice vina se mu je vrtelo v glavi in se mu je pojavila histerija. Vedno ga je vleкло k ljudem, ki zaradi svojega razdražljivega značaja in nezaupljivosti se ni spoprijaznil z nikomur in ni imel prijateljev. O mestnih prebivalcih je vedno govoril s predrinjenjem, češ da se mu zdita njihova groba neizobrazba in zaspano živalsko življenje ostudna in zopredna. Govoril je s tenorjem, glasno, vroče in ne drugak, kakor nejevolno in ogorčeno ali pa navdušeno in zbeženo, in vedno iskreno. O čemerkoli si začel govoriti z njim, on je vedno navedel na eno in isto: v mestu je dušno in dolgočasno živeti, družba nima višjih interesov, njeno življenje je kalno in brezmiselno, edino razvedrilo je obležje, grob razvrat in licemerjnost; vsi želijo si siti in obleženi, pošteni pa se hranijo z lažnimi; treba je šol, treba je mestnega časopisa s pravo smerjo, gledališča, javnih predavanj, združitve inteligentnih sil; treba je, da bi se družba zavedla svojih slabosti in se zgrozila. V svojih sodbah o ljudeh je poznal goste barve, samo belo in črno, nobenih odtenkov ni priznaval; njegovo človeštvo se je delilo na dobrotljive in podležje; srede pa ni bilo. O ženskah in ljudeh je vedno govoril strastno, z navlušenjem, toda razložen ni bil niti enkrat.

V mestu so ga imeli vkljub rezkosti njegovih sodb za nerazumno, in so ga, kadar ni bil navzoč, imenovali Vanja. Njegova prirojena delikatnost, uslužnost, poštenost, pravstvena čistost in njegova ponošena glava, bolesten obraz in družinske neizgode so vzbujali dobro, toplo in žalostno čustvo; poleg tega pa je bil zelo izobražen in načitan, znal je, po mnenju meščanov, vse in je bil v mestu nekaj podobnega, kot živ v nekem.

Bral je zelo mnogo. Svoje čase je večno sedel v svoji sobi, nervozno sukal bradico in je listal po revijah in časopisih; in po njegovem obrazu je videti, da ne bere,

temveč da požira, ko je komaj utegnil prežvečiti. Najbrž je bilo branje ena izmed njegovih bolezenskih navad, ker se je z enako pohlepnostjo vrgel na vse, kar mu je prišlo pod roke, celo na lanske časopise in koledarje. Doma je bral vedno leže.

III.

Nekega jesenskega jutra je šel Ivan Dmitrič z zavahanim ovratnikom svojega površnika po blatu ulice in dvorišč k nekemu meščanu, da bi ga z izvršilno polo izterjal. Bil je v mračnem razpoloženju, kakor zjutraj vselej. V neki ulici je srečal dva arestanta v okovih in z njima štiri stražnike s puškami. Prej je Ivan Dmitrič zelo pogosto srečeval arestante, ki so v njem vselej vzbujali čustvo sočutja in zadrege, sedaj pa je to srečanje napravilo nanj nekaj poseben, čuden vtis. Naenkrat se mu je zazdelo, da lahko tudi njega zakujejo v okove in ga ravnotako odvedo po blatu v jetnišnico. Ko je opravil svoj posel pri meščanu in se je vračal domov, je pri pošti srečal znanega policijskega nadzornika, ki ga je pozdravil in ga spremil par korakov po ulici, in to se mu je zazdelo nekako sumljivo. Doma mu arestanti in soldati s puškami ves dan niso šli iz glave in nerazumljiv duševni nemir mu ni dal brati in se osredotočiti. Zvečer ni prižgal luči in ponoči ni spal in je neprestano mislil o tem, da ga lahko aretirajo, uklenjo in posade v ječo. Nobene krivde se ni zavedal in je lahko jamčil, da tudi v bodoče ne bi nikogar ubil, da ne bo zažgal in ne ukradel; toda ali je težko napraviti zločin slučajno, nehote, in kaj ni mogoča obdolžitev, ali navsezadnje sodna pomota? Kajti stoletna narodna izkušnja ne uči zaman, da pred ječo in malho nisi nikdar zavarovan. Sodna pomota pa je pri sedanjem sodnem poslovanju zelo mogoča in ni prav nič nenavadnega. Ljudje, ki imajo delovite službene stike s tujim trpljenjem, na primer, sodniki, policisti, zdravniki, tekom časa vsled navade tako otope, da bi želeli, da bi bilo njihovo razmerje napram klientom drugačno kot formalno, toda zaman; v tem oziru se prav nič ne ločijo od mužika, ki za dvoriščem kolje ovne in teleta in ne opaža krvi. Pri formalnem, brezdušnem razmerju naprav osebnosti, sodišču zato, da bi nedolžnega človeka oropalo vseh pravic eksistiranja in ga obsodilo v katorgo, ni treba drugega kot — časa. Samo čas zato, da se izpolni par formalnosti, za katere sodišču plačujejo plačo, pa je vse pri kraju. Potem pa išči človeka in zaščite v tem majhnem, umazanem mestecu dvesto vrst od železnice! In ali ni smešno le misliti na pravičnost, če družba vsako nasilje sprejme kot razumno in smotreno neobhodnost, vsak akt usmiljenosti pa, na primer, oprostilna razsodba, izzove cel izbruh nezadoščenega maščevalnega čustva? Zjutraj se je dvignil Ivan Dmitrič s postelje z grozo, s hladnim potom na čelu, že popolnoma prepričan, da ga lahko vsak trenutek zapro. Če ga včerajšnje teške misli tako dolgo ne zapuste, — je mislil, — tedaj je gotovo nekaj resnice v njih. Kar brez vsakega vzroka vendar niso mogle priti v glavo.

Mimo oken je počasi prišel policaj: to ni kar tako. Tam sta se dva človeka ustavila pred hišo in molčila. Zakaj molčila?

(Dalje prihodnjič.)

S samim zabavljanjem se ne ustanovi nobena organizacija; brez organizacije se ne opravi nobena velika reč. Pozitivno delo je važnejše od zabavljanja. To naj razmišljajo tisti, ki mislijo, da je z zabavljanjem vse opravljeno.

Glasovi iz našega gibanja.

Zbiranje prostovoljnih prispevkov za kongresno kampanjo 1922.

Kakor je razvidno iz zapisnika seje eksekutive J. S. Z. z dne 11. avgusta t. l., ki je bil objavljen v št. 780 "Proletarca", eksekutiva radi slabih časov in pa dejstva, da so že gl. stan in nekatere državne organizacije Socialistične stranke razposlale našim klubom apel za nabiranje fonda za kongresno kampanjo, ni smatrala umestnim prirediti posebno kampanjo v to svrhu. Te dni pa je dobilo tajništvo J. S. Z. pismo, ki daje migljaj, naj se z zbiranjem takega fonda prične. To pismo je tajništvo presenetilo, zlasti ker prihaja iz države, kjer so naši delavci radi raznih štrajkov in notranjih bojov v uniji gospodarsko mnogo bolj prizadeti, kakor pa drugod. Pismo prihaja od društva "Zvonček" št. 206 SNPJ., iz Gross, Kans., in ne potrebuje nobenega drugega komentara kakor da naj ga vsi člani naših podpornih društev pazno prečitajo in se po njem ravnaajo. Pripomnimo naj še, da je to društvo aktivno pri Izobraževalni akciji J. S. Z.

Pismo se glasi:

Gross, Kans., 21. avgusta 1921.

"Tajništvu J. S. Z.:

Naše društvo št. 206 SNPJ. je na svoji redni seji dne 20. avgusta soglasno sklenilo, naj vam pošljem \$10.00 za volilno kampanjo Socialistične stranke, kateri želimo največji uspeh. To je društvo storilo iz prepričanja, ker se njegovi člani zavedajo, da iz kapitalističnega sistema ni druge poti, kakor s socialistično zmago. Socialistična zmaga pa ne more priti brez finančnih sredstev.

Porabite omenjeno vsoto, kakor se vam zdi bolj umestno, to je za govorniško turnejo ali pa za časopisje.

Zelee vam mnogo uspeha, vas pozdravlja,

John Sular, tajnik društva 206 S. N. P. J.

Stem pismom in s to vsoto kot za začetek, odvarja tajništvo J. S. Z. sporazumno s člani eksekutive JSZ., do katerih se je tajništvo po sprejemu tega pisma obrnilo za nasvet, kolekto prostovoljnih prispevkov za kongresno kampanjo 1922. Ta kampanja se vrši, dokler eksekutiva JSZ. ne spremeni svojega prejšnjega sklepa, z izdajo kampanjskih letakov, ki se pošljejo ob času raznim slovenskim podpornim društvom v Ameriki.

Člani društev slovenskih podpornih organizacij so tem potom prošeni, naj posnemajo po svojih najboljših močeh društvo Zvonček, št. 206 SNPJ., v Grossu, Kansas. Vse svote bodo objavljene v Prosveti in Proletarcu. Vsote za ta fond je pošiljati direktno tajništvu J. S. Z. Naslovite: Frank Petrich, 220 S. Ashland Blvd., Chicago, Ill. — Naprej za kar najživahnejšo socialistično kongresno kampanjo 1922!

Tajništvo J. S. Z.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč".

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Borba socialističnega tiska za obstanek.

— Požrtvovalnost. — Glas iz Minneapolisa. — Deset cerkva za šest tisoč ljudi. — Burgettstown za socialistični klub. — Naš koledar. — Razlike v dopisih in dopisovanju.

Na drugem mestu je priobčen izkaz prispevkov za brisanje dolga, ki ga ima list v tiskarni. V zadnji listi smo omenili, v koliko so v zadnjih treh letih narasli naši stroški samo za tisk. Naročnina na Proletarca je zelo nizka, kar mora priznati vsakdo., ki ima vsaj nekaj pojma o delavskem časopisju. Primanjkljaj nastaja pri izdajanju lista, smo doslej vedno uspeli pokrivali, dasi z velikimi naporji. Še v vsaki stiski je našlo dovolj zavednih delavcev, ki so prišli na Proletarca na pomoč, kadarkoli je bil v nujni potrebi. Vsled brezposelnosti in stavk so se dohodki, posebno kar se tiče podpore in prodaje knjig, zmanjšali. Dohodki naročnine so sicer v tem letu narasli, toda ni dovolj, da bi pokrili nad tri tisoč dolarjev primanjkljaja. Tisoč je pokritega s prispevki listu v podporo in z dosedanjimi prispevki skupine 400-terih. Toda le prihodnjega januarja bo treba še najmanj dva tisoč dolarjev izrednih dohodkov, da se pokrije še ostali primanjkljaj. Kdor more, naj se pridruži skupini 400-terih s svojim prispevkom.

Delo pri socialističnih listih je naporno radi mnogih finančnih težav. Marsikaj oseba pri delavskih listih si je uničila zdravje vsled težavne službe in stisk, ki jih prinaša. Ampak kljub vsem težavam vodi socialistične časnikarje zavest, da jim pri njihovih predevanjih graditi socialistični tisk stoji ob strani zavedni delavci, ki skrbijo, da njihovi naporji niso zaman. Le temu dejstvu se je zahvaliti, da eksistirajo številne socialistične publikacije naprej, kajti take, ki bi lahko izhajale brez podpore, so izjeme v socialističnem časopisju, ne samo v Ameriki, ampak po vsem svetu. Ako zasledujete naše izkaze prispevkov v podporo listu, ste razvideli, da je mnogim obstoj Proletarca resnično pri srcu.

Alois Schrott iz Minneapolisa nam piše: "Prišlo je pošiljam jaz in moj tovariš Valentin Welz \$10.00 v podporo listu, vsaki polovico. Manj ni vredno pošiljati. Prihodnji mesec bova plačala vsaki eno leto ročnino na Proletarca v stari kraj."

Ime Schrotta in Welze je najti v raznih izankih skozi zadnjih par let v tem listu, kakor tudi številni drugih sodrugov, ki znajo ceniti socialistično glasilo slovenskega delavstva. In precej jih je še, ki mu to je ob strani vse od časa njegove ustanovitve pred sedemnajstimi leti. Takrat je imel le malokdo pogum govoriti za socializem. Danes so celo bankirska in frančiškanska glasila "radikalna", da love naročnike.

Sodrug Frank Rataic iz Forest City, Pa., piše mi drugim v odgovoru na neko naše pismo: "...Naj dolgotrajne stavke bo za nekaj časa agitacija za Proletarca otežkočena, ker so ljudje brez sredstev. Oni

da ni nobenega vzroka, zakaj bi list ne imel tudi naročnikov, kakor jih ima. Ako bi nekaj tednov živeli tukaj, pa bi spoznali vzrok. Predstavite si samo s šest tisoč prebivalci, ki vzdržujejo deset cerkva, med katerimi je šest rimsko katoliških, ostale pa odpadejo na druge religije. Dvomim, da je tukaj tako mesto, kjer pride na tako majhno število cerkva. Računajte, koliko stane vzdrževanje teh božjih hramov in dušnih pastirjev, in pomislite, kako težko je v takih okolščinah prodati med socialističnimi nauki. Stori bom za stvar kolikor sem mogel, ker nisem plašljiv. Če bi bil, bi iz tega mesta že davno ne dobili nobenega glasu." K temu nam nimamo ničesar dostavljati, ker govore samovoljno jasno.

Sodrug Bartol Yerant iz Aliquippa, Pa., poroča, da bo, ako ne bo kakih posebnih zadržkov, še pred jesenskimi volitvami v jeseni ustanovil v Burdettu socialistični klub, ki se ga bo pridružilo M. S. Yerant si prizadeva, da se somišljeniki v okolici naselbini čim prej organizirajo v svojo postojalno in postanejo s tem člani mednarodne socialistične armade. In tu je zopet dokaz, da brez agitacije in propagande ne bi prišlo delavsko gibanje nikamor, kjer bi ga niti ne imeli.

Sodrug Urbancich iz Detroita poroča, da je klub tukaj svoje prostore (Victoria Hall), kjer je bilo zbiranje preveč stroškov in so pomenili za klub preveliki. Seje kluba se odslej naprej vrše v Hrvatskem domu, kakor je označeno v naznanilu na drugem strani v tem listu. Klub je imel letos dva piknika. Detroitški klub št. 114 je znan kot eden najaktivnejših klubov naše JSZ. Vsled krize in drugih vzrokov, večinoma gospodarskih, zadnje čase v njemu ni bilo živahnosti, kakor smo jo preje poznali. Upamo, da bo v prihodnjih mesecih več čulo o njem. Ravno tako je detroitska naselbina prednjačila s številom naročnikov pred mnogimi drugimi naselbinami, vzelo pa je tudi proporcionalno merilo stanovnikov. Na detroit-ke sodruge apeliramo, naj v jesenskih mesecih poskrbijo za pridobitve vsakega slovenskega delavca v njihovi okolici, da se naroči na ta list.

Delo za ureditev "Ameriškega družinskega koledarja" za leto 1923 je v teku. Klubi, ki žele imeti v svoji zbirki svoje slike, naj jih pošljejo najpozneje do konca septembra. Istotako lahko klub pošljejo za priobčitev v koledarju svoje slike napredna kulturna in druga društva. Stroške za klišeje plačajo prizadeti klubi, oziroma društva. Ako more kdo pridobiti kaj oglasov za koledar, naj se potruži. Za vsa pojasnila in potrebne listine pišite upravnistvu.

Večina naših naselbin potrebuje dopisnike, ki bi pisali v Proletarca o delavskem gibanju med našim stanovstvom, o socialnem in društvenem življenju ter se podajali javnosti sliko o aktivnostih in neaktivnostih. Takih dopisnikov pogrešamo v slovenskem časopisu. Sodrug in somišljeniki, zmožni pisati poročila, naj se primejo dela in prično dopisovati v ta list. Najbolj potrebujemo slike iz naselbin, kajti razne dolžnosti, ki jih je toliko po raznih listih, zanimajo najprej zainteresirancev, za splošno javnost pa nimajo velikega pomena.

Naročnike, katerim poteče naročnina, prosimo, da jo takoj obnove. Prvič rabimo sredstva, kajti v

tiskarni imamo do dva tisoč dolarjev dolga, drugič, prihranite nam delo s tem, da nam ni treba pošiljati opominov, tretjič, prihranite nam tiskovine in znamke, ki jih rabimo pri pošiljanju opominov. Kooperacija med nami in vami koristi listu v vseh oziirih. Mnogi naročniki, kadar obnove naročnino, skrbijo, da pridobijo zaenot še kakega novega naročnika. Poskušajte jih posnemati tudi vi. Želja vseh zavednih slovenskih delavcev je, da se Proletarec razširi tako kakor zasluži. Da ne ostanemo zgolj pri želji, moramo vsi skupaj skrbeti, da se jo tudi praktično izvaja. Naprej z delom za socializem!

Izkaz prispevkov skupine 400-terih za brisanje "Proletarčevega" dolga.

<i>Illinois.</i>	
John Olip, Chicago	\$ 2.50
Frank Omahen, Chicago	2.50
Joško Oven, Chicago	5.00
Math Skrinar, Chicago	5.00
Frances Tauchar, Chicago	5.00
Martin Zajbert, Springfield (v zadnjem izkazu je bilo zanj pomotoma izkazano \$2.50 mesto \$5)	2.50
Jugoslav. soc. klub št. 128, Nokomis	10.00
<i>Michigan.</i>	
Mike Glad, Detroit,	5.00
Louis Urbancich, Detroit	5.00
Matt Urbas, Detroit	2.50
Jugoslav. soc. klub št. 114, Detroit	10.00
<i>Ohio.</i>	
Frank Barbih, Cleveland	1.00
Vincenc Jurman, Cleveland	5.00
Vatro Grill, Cleveland	5.00
<i>Pennsylvania.</i>	
Paul Posega, Canonsburg	2.50
<i>Minnesota.</i>	
Alois Schrott, Minneapolis	5.00
Valentin Welza, Minneapolis	5.00
Skupaj v tem izkazu	\$ 78.50
V izkazu 3. avgusta	582.45
Skupaj do 26. avgusta	\$660.95
(Manjka še do stoođstotnega odziva skupine štiritostoterih \$1,340.05).	

Ob desetletnici "Slovenskega Delavskega Sokola Chicago".

Dne 25., 26. in 27. avgusta je "Slovenski Delavski Sokol Chicago" proslavil svojo desetletnico s sprejemom došlih gostov in telovadcev, s telovadno tekmo, javnim telovadnim nastopom in z veselico v soboto 26. avgusta zvečer in v nedeljo zvečer po končanem telovadnem in koncertnem programu.

"S. D. Sokol Chicago" se je ustanovil dne 6. julija 1912. V prvem odboru so bili Jos. Snoj, John Pokelšek, Ignac Vidmar, Frank Čeh in Chas. Schreiber. Dne 3. novembra 1912 je imelo to telovadno društvo svoj prvi javni nastop ob obilni udeležbi. Že leta 1915 je društvo popolnoma zaspalo kakor se navadno dogaja pri podobnih organizacijah med ameriški Slovenci. Nekaj mesecev, morda par let, vlada navdušenje, potem se prične spori, tem sledi mrtvilo, potem smrt. Odbore je večkrat preminjal in skušal delovati na raznih poljih, tudi na podpornem.

En čas je Slov. Del. Sokol gojil tudi petje in dramatik, pa tudi tu ni dolgo vztrajal.

Leta 1918 je društvo postalo zopet aktivno, to pot samo na telovadnem polju. Od svoje prve ustanovitve pred desetimi leti pa dosedaj je priredilo društvo trinajst javnih telovadnih nastopov in manjše skupine telovadcev so sodelovale pri podobnih prireditvah drugih organizacij, večinoma hrvatskih. Od prvih telo-

vadcev, ko se je društvo ustanovilo, je aktiven v njemu samo še g. Anton Wencel, ki je že par let načelnik telovadcev.

V sedanjem odboru S. D. Sokola so Josip Likar, Frank Kraus, V. S. Skubic, John Puc, Anton Wencel, Lovrenc Pičman, Catherine Wershay, Julia Potsch in Josip Lasich.

V političnem oziru društvo ne izreka nikake pripadnosti k tej ali oni stranki ali struji. V imenu sicer pravi, da je delavsko telovadno društvo, toda svojih aktivnosti ne vrši na razredno zavednem stališču, niti se ne sme reči, da nastopa kot protidelavska organizacija. V Sloveniji imajo n. pr. telovadne odseke Splošne delavske zveze "Svobode", ki je socialistična organizacija, Čehi imajo socialistična telovadna društva v starem kraju in tukaj in ravno tako drugi večji narodi. "S. D. Sokol Chicago" je nekako v sredi med delavskimi in "narodnimi" telovadnimi društvi.

Med člani in članicami tega sokola je precej tu rojene mladine, ki se vežba v telovadbi. To je ena dobra stran takih telovadnih društev. Bolje je, da mladina zahaja v tak krog, kjer jo vežbajo in uče pošteno ljudje z dobrim namenom, kakor da pohaja v zabavišče dvomljive vrednosti, ali pa da pristopa k takozvanim "atletičnim" klubom, kjer se vežba za pretepanje in se navzema še drugih slabih lastnosti.

V Ameriki se ni med našim ljudstvom še nobenkrat poskušalo organizirati socialistična telovadna društva. Vzrok je največ v tem, da so naši delavci večinoma zaposleni pri napornih fizičnih delih, tu rojeno mladino pa je tudi težko pridobiti v organizacije s socialističnimi tendencami. Niti ni med našimi naselenci posebno ugodno polje za telovadna društva v narodnem ali napol delavskem smislu. Slovenske telovadne organizacije eksistirajo, v kolikor je meni znano, samo v Chicagi, Clevelandu in Waukeganu.

Čikaški župnik Kazimir je tudi ustanovil telovadno društvo orlov, orlic in orličev, pa mu ne gre prav "fajn". V nedeljo dopoldne, kakor tudi v svojem listu, je pozival verne rojake, naj nikar ne posetijo priredbo brezverskih sokolov in zabičeval starišem, naj pod nikakršnem pogojem ne puste svoje mladine v sokolsko društvo. Stvar sama na sebi ni tako nevarna materi cerkvi, kakor Kazimir prikazuje, in verni ljudje menda to vedo. Udeležba nedeljske priredbe S. D. S. je bila obilna, k čemur so morda nekoliko pripomogle tudi pratrove pridige. Kar je prepovedano, miče. Ta Adamova in Evina bolezen je podedovana.

Nedeljski popoldanski program je bil naznanjen za ob pol treh popoldne, pričel pa se je nekaj poznej, da se ne prelomi naša lepa navada. Galerija prostorne dvorane Pilsenskega Sokola je bila napolnjena, kakor tudi dvorana, razun osredja, ki je moralo biti prazno za nastopanje telovadcev. Pred pričetkom programa je nastopil J. Likar s kratkim nagovorom, ki je bil res kratek. Po mojem mnenju bi se moralo za slavnost desetletnice takega društva dati občinstvu vendar malo daljši govor. V razvoju imenovane organizacije se je dogodilo marsikaj zanimivega, kar bi se smelo povedati tako velikemu krogu ljudi.

Prva točka programa je bil nastop pevskega zbora Sava, ki je zapel "Marseljezo" in "Naslepši". Peli so dobro, če se pomisli, da gredo Savani večkrat na oder prepričani, da ga bodo "polomili". Na večjih zadnjih nastopih so pokazali, da lahko lepo pojo, ako hočejo. Dne 24. septembra priredi Sava svoj koncert, na katerem se bodo imeli priliko še bolj izkazati.

Potem so sledili nastopi sokolic in sokolov v prostih telovadnih vajah, nadalje z obroči, s palicami in končno na orodju. Nastopale so skupine S. D. S. Chicaga, Slov. Sokola iz Waukegana, Clevelanda, če se ne motim, tudi hrvatskega sokola iz Milwaukee, in Jugoslovanske Radničke Sokolske Župe. Prvi so pri telovadnih vajah nastopili ženski in moški naraščaj, ki sta bila številno zastopana. Vsi telovadni nastopi so bili precej dobro izvajani, vzeto v poštev, da so eni telovadci zelo dobri, drugi slabši, ki se večasi zmotijo in kolikor toliko skaze celotno sliko. Med telovadnim programom je nastopil mešan pevski zbor Lira, ki je zapel "Lahko noč" in nato "Naša zvezda". Zdelo se mi je, da se Lira to pot s svojim nastopom ni tako uveljavila kakor pri raznih prejšnjih nastopih. Morda se mi je samo zdelo, kajti jaz nisem pevec, niti nimam ka-

kega posebnega razumevanja za pevsko umetnost. Ja da Lira je še zmerom stari zbor z dobrimi, izveličnimi glasovi. Ko je pela Sava, je bilo v dvorani nekako tiho; pri nastopu Lire je bil "šunder" še glonejši. Tako postane vsa stvar nekak "zmešan" na pa ne po krivdi pevcev.

Občinstvu so se zelo dopadle rokoborbne vaje, ki so jih izvajali clevelandski telovadci. Celo A. Zupančič, ki je v Chicagi nekak neuradni zastopnik clevelandске Slovenije, se je zadovoljno smehljaj. Vse telovadne nastope je spremljala godba, kar se sama sebi razume, pa stvar vendar omenjam. Ime godbenega programa ni bilo označeno. Program je zaključilo peško društvo Slovan iz Pullmana, ki je zapelo "Priču sva molče slonela" in še neko drugo pesem; šun p dvorani je bil tolik, da se mi je zbor skoro smilil. Teba pomisliti, da je bilo v dvorani več sto otrok, ki so proti koncu postajali že nestrpni in telovadili kar v svojo roko. Prav nič se ne čudim, da zadnje ljubitelje izkazuje toliko tu rojenih Slovencev. Pater Hap Bren se je po nepotrebnem razburjal nad dr. Kertom vsled njegovega mnenja o kontroli porodov, ali kaj se že imenuje ta reč po latinsko. Odbor prirediteljski moral poskrbeti, da se napravi v dvorani pred nastopom pevcev mir. Kot sem dejal, je bilo v začetku dovolj mirno, ko je nastopila Lira, je bil šum že večji na koncu, ko se ljudje že nekako utrudijo, pa je bil šum popoln. Otroci so kobacali pred odrom, zdelo se mi je, da jih je bilo najmanj 500, kričali, na odru pa poje zbor "Pri oknu sva molče slonela". Par rediteljev po dvorani, eden, ki bi opozoril ljudi z odra, bi bilo tudi pri zadnji pevski točki mirnejše. Morda ni bilo tako hudo, kakor se mi je zdelo, kajti pevci v Pullmana se niso pozneje prav nič pritoževali; ko so odpeli, jim je občinstvo ploskalo, kar je znamenje, da imajo drugi ljudje za petje veliko več poslušala kakor pisec teh vrstic.

Pri končnem korakanju telovadcev po dvorani je prineslo lepo dekle načelniku Wencelu lep šop na nekaka druga pa nekaj v kovrti (ali v ovojnici, kakor menda prav po slovensko), kar je Tone tudi zaslužil. Navdušenja je bilo veliko, tudi ginjenja, večkrat mi je prišel na uho "kreпки nazdar!", udeležba obilna, moralni uspeh za prireditelje dober in finančni neslim da tudi. Ta jim je bil potreben, kajti stroški je bilo veliko.

Naj omenim, da so izdali "Spominsko knjigo", kateri so posvetil zgodovini "Slov. Del. Sokola Chicaga" samo eno stran. Kdorkoli jo je že uredil, bi moral najti zanjo vsekakor malo več prostora.

Po programu se je pričela plesna zabava, ali kakor pravimo, prosta zabava, ki je povsod in zmerom enaka, zato nimam ničesar več dostaviti. — K. T.

Socialistični uspehi na Nizozemskem.

Pri volitvah v nizozemski parlament je dobila socialistična stranka dvajset mandatov. 20 odstotkov volilcev je glasovalo za socialiste. Na Nizozemskem, kjer imajo volilno pravico moški in ženske, je volitev prisilna. To je, vsakdo se jih mora udeležiti. Za socialiste je bilo oddanih 800,000 glasov. Prebivalstvo Nizozemske šteje 5,800,000 duš. Socialistična stranka ima 43,000 članov, ki redno plačujejo članarino. Torej povsod bolje kakor v Zedinjenih državah, kjer ima stranka okoli 15,000 članov in samo enega zastopnika v kongresu.

Socialist mora biti vedno pogumen. Ampak je bolj potrebno je, da je socialist pameten.

Višina razredne zavednosti delavcev je merilo njihovega napredka. Malo zavednosti pomeni malo napredka. Več zavednosti, več napredka. Da ga hoče in več, ustanavljajte socialistične klube in osredotočite v njih politično, gospodarsko in kulturno življenje naselbine.

JUGOSLOVANSKA SOCIALISTIČNA ZVEZA

SOCIALISTIČNE STRANKE V AMERIKI.
220 SO. ASHLAND BLVD., CHICAGO, ILL.

TAJNISTVO.

Prevajalec: Frank Petrich, 220 S. Ashland Blvd., Chicago, Ill.

EKSEKUTIVA.

Aleš, Mary Aucin, V. Cainkar, Philip Godina, F. Zajec, S. Bojanović, G. Maslač, Miloje V. Lučić in Mitar Sekulić.

NADZORNI ODBOR.

Tauchar, Frank Udovich, M. Dimić in S. Cakić.
Vsa pisma tikajoča se Jugoslovanske socialistične zveze naslavljati na tajništvo JSZ.
Redne seje eksekutive JSZ. se vrše vsaki četrti petek meseca, izredne po potrebi.

ODBOR SLOVENSKE SEKCIJE.

Philip Godina, tajnik; V. Cainkar, blagajnik; F. Zajec, zbirnik. Frank Aleš in Mary Aucin.
Glavni odsek slovenske sekcije: Frank Gottlicher in Mary Udovich.
Organizator: Chas. Pogorelec.

ODBOR SRBSKE SEKCIJE.

Miloje V. Lučić, tajnik. Odborniki: Sava Bojanović, G. Maslač in Mitar Sekulić.

PROLETAREC,

časopis in last slovenske sekcije Jugoslovanske Socialistične Zveze.

Glavni odbor Proletarca: Joško Oven, predsednik; Frank Aleš, tajnik; Frank Gottlicher, blagajnik; F. S. Tauchar in F. Udovich, nadzornika.
Zbirnik: Frank Zajec.

Organizator: Chas. Pogorelec.

Vsa pisma, tikajoča se Proletarca, naslavljajte na naš Proletarce.

Opomba. — Uredništvo Proletarca sprejme odgovornost za tiste članke, priobčene v listu, ki so spisani v uredništvu. Za članke in dopise, ki jih pošiljajo sodelavci, so odgovorni prispevatelji. Uredništvo sprejme zanje le toliko odgovornost, kolikor zahteva zakon.

Koliko je človek star.

Ljudi je treba poučiti v tem, da so popolnoma odvisni od svojih krožilnih sistemov in da so tako stari, kolikor njih žile. Zmernost v vseh stvareh jim mora biti pravilo, pravilna hrana, pregibanje in zadosti spanja. Vsak človek ustvarja vrsto delovanja, ki ga mora človek preživeti ter mu neizogibno slediti. Ali najvažnejše je, da človek posveča pozornost prebavi in izločanju. Če človek vsled izgube slasti, zaprtja, vetrov v črevesju, prebave ali splošne pobotosti, vam pomaga Trinerjevo grenko vino gotovo in naglo. To izčišča želodec in pospešuje prebavo, povrne slast in ojačuje celoten organizem. Trinerjevo grenko vino je sedaj uvrščeno v zdravilne življenske potrebščine, in vsak lekarnar ali zdravnik z zdravili ga ima v zalogi ali pa ga more dobiti na voljo. Toda zahtevajte pristno Trinerjevo grenko vino, ki je že 33 let na ameriškem trgu in ki si pridobiva prijateljev vsako minuto ponoči in podnevi.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinvillu naznanjam, da se vrše reorganiziranje socialističnega kluba št. 213, I. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se pridružijo tej seji in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoračnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriškanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAMFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

V nedeljo 3. septembra

VELIK

Socialistični piknik

V RIVERVIEW.

Vstopnice se dobe v upravištvu Proletarca.

SLUŽBO DOBI.

V službo vzamem priletno žensko, ki bi imela v oskrbi dvoje otrok za časa moje odsotnosti. Delam v tvornici in za čas mojih delovnih ur potrebujem nekoga, ki bi pazil na otroke. Plača do dogovora. Katera bi bila pri volji opravljati ta posel, naj se obrne na

ROSIE OBLAK,

706 E. 112th St., Chicago (Pullman), Ill.

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran
platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek, 481 strani, ležno vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, trije iztisi skupaj	.10
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 strani	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Senoa), broširana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevcenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Aleševca spisi), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČICA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — Organizator.

Edini

Jugoslovanski pogrebnik in balzamovač

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

*Onemogle,
nervozne ženske*

bodo gotovo dobile uspešno
odpomoč kadar uživajo

**SEVERA'S
REGULATOR**

Tonika za ženske

Premaga bolečine, popravi neredne funkcije, pomaga naravi okrepčati oslabele ženske organe in jim povrne normalne razmere.

CENA \$1.25

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Phak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodnejšem kroju. Cene nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj hitro, zanesljivo in po nizkih cenah,

prodaja vozne listke za vse važne prekomorske linije, in

opravlja vse druge posle, ki so v zvezi s starim krajem.

Postrežba točna in solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.